

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

महाराष्ट्र राज्याचे मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण,
राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र आणि प्रकटीकरणे

२०१९-२०२०

**MEDIUM TERM FISCAL POLICY,
FISCAL POLICY STRATEGY STATEMENT
AND
DISCLOSURES FOR MAHARASHTRA
2019-2020**

वित्त विभाग
FINANCE DEPARTMENT

2019

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशिल	पृष्ठ क्रमांक
१	अनुपालन विषयक निवेदन	१
२	नमुना क-१ - मध्यम मुदतीच्या राजकोषीय धोरणाचे विवरणपत्र	३
३	नमुना क-२ - राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र	९
४	प्रकटीकरणे	१७

अनुपालनविषयक निवेदन

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ (सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. १६) च्या कलम ३ नुसार राज्य शासनाने राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहासमोर, प्रत्येक आर्थिक वर्षी, राजकोषीय धोरणाची खालील नमूद दोन विवरणपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे:-

- मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र.
- राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र.

या आवश्यकतेनुसार, वरील विवरणपत्रे राज्य विधानमंडळासमोर सादर करण्यात येत आहेत.

राज्य शासनाच्या राजकोषीय घडामोडींमध्ये अधिकाधिक पारदर्शकतेची शाश्वती देण्यासाठी याबाबतची प्रकटीकरणे लोकहितास्तव सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्यात येत आहेत.

सुधीर मुनगंटीवार
मंत्री, वित्त

दिनांक: १८.०६.२०१९

नमुना क-१
मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र
(नियम ६ पहा)

क. राजकोषीय निर्देशक - राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार आवर्ती लक्ष्ये-

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन नियम, २००६ (२००८ च्या सुधारणेसह) च्या नियम ६ अन्वये राजकोषीय व्यवस्थापनासाठीची तीन वर्षांची आवर्ती लक्ष्ये प्रत्येक वित्तीय वर्षात राज्य शासनाने विधिमंडळापुढे मांडणे आवश्यक आहे. लक्ष्ये ठरविताना अर्थव्यवस्थेतील विचलनाच्या अनुषंगाने करावयाची राजकोषीय उपाययोजना लक्षात घेण्यात आलेली आहे.

मागील तीन वर्षांसाठीचे महत्वाचे राजकोषीय निर्देशक, सन २०१९-२० ची अर्थसंकल्पीय आकडेवारी तसेच आगामी दोन वर्षांसाठीची आवर्ती लक्ष्ये खालील विवरणपत्रात दर्शविली आहेत :-

बाब	प्रत्यक्ष खर्चावर आधारित		अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	सुधारित अंदाज (सु.अं.)	अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	पुढील २ वर्षांसाठीची लक्ष्ये/उद्दिष्टे	
	२०१६-१७	२०१७-१८				२०१८-१९	२०१९-२०
१	२	३	४	५	६	७	८
१. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार महसूली अधिक्य (+)/ तूट(-)	-०.३८	०.०९	-०.५५	-०.५६	-०.६८	-०.३०	-०.४०
२. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार राजकोषीय तूट	१.७१	०.९९	१.८१	२.११	२.०७	१.८५	१.८०
३. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार कर महसूल	७.५५	८.५	८.२८	८.६८	८.६४	८.६८	८.७०
४. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण संचित ऋण	१६.१६	१६.६९	१६.५२	१५.५८	१५.८३	१६.५५	१६.५५
५. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण आकस्मिक दायित्वे	०.३२	०.३१	०.२६	०.२७	०.३९	०.२९	०.२९
६. महसूली जमेच्या टक्केवारीनुसार आकस्मिक दायित्वे	३.५७	३.१३	२.५४	२.५४	३.६५	३.०५	३.१०
७. महसूली जमेच्या टक्केवारीनुसार व्याज प्रदान	१३.९४	१३.५५	१२.०२	११.८४	११.१९	१२.१०	१२.१५

टीप : i) राज्य स्थूल उत्पन्न हे सन २०११-१२ पासूनच्या नवीन मालिकेनुसार चालू किंमतीवर आधारित आहे.

ii) एकूण अदत्त दायित्वांमध्ये स्थिर विनिमय दराने बाह्य सहाय्यित प्रकल्प कर्ज अंतर्भूत आहे; प्रक्षेपणासाठी स्थिर विनिमय दर ग्राह्य धरण्यात आला आहे.

ख (i) : राजकोषीय निर्देशकांची आधारभूत गृहितके-

१. महसूली जमा

- (क) कर महसूल : सन २०१८-१९ साठी कर महसूलाचे रु. २,३०,९८१.७१ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०१९-२० करीता कर महसूल रु. २,५७,४५४.९५ कोटी इतका अर्थसंकल्पीय अंदाज अपेक्षित ठेवला आहे. सन २०१८-१९ च्या तुलनेत ११.४६ % वाढ गृहीत धरण्यात आली आहे.
- (ख) करेतर महसूल : सन २०१८-१९ साठी करेतर महसूलाचे रु. ५५,५१७.९९ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०१९-२० करीता करेतर महसूल रु. ५७,१८५.१७ कोटी इतका अपेक्षित अर्थसंकल्पीय अंदाज ठेवला आहे.
- (ग) केंद्र शासनाकडून सन २०१८-१९ साठी रु. ३८,४६७.७१ कोटी इतक्या रकमेचे सहायक अनुदानाचे सुधारीत अंदाज असून सन २०१९-२० करीता रु.४०,३७८.४५ कोटी इतके सहायक अनुदानाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज अपेक्षित ठेवले आहेत.

२. भांडवली जमा

सन २०१८-१९ साठी भांडवली जमेचे रु. ५७,५५६.६१ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०१९-२० करीता रु. ६३,६९२.०८ कोटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज आहेत.

३. महसूली खर्च

सन २०१८-१९ साठी महसूली खर्चाचे सुधारीत अंदाज रु. ३,०१,४५९.७४ कोटी इतके आहेत. सन २०१९-२० साठी महसूली खर्चाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज रु. ३,३४,९३३.०६ कोटी इतके असून त्यापैकी बांधील महसूली खर्चाचे सन २०१८-१९ चे सुधारीत व सन २०१९-२० चे अर्थसंकल्पीय अंदाज पुढीलप्रमाणे आहेत.

(रुपये कोटीत)

	वेतन	निवृत्तीवेतन	व्याजप्रदाने
सन २०१८-१९ (सु.अं.)	८८,६३०	२७,५६७	३३,९२९
सन २०१९-२० (अ.अं.)	१,१५,२४१	३६,३६८	३५,२०७

४. भांडवली खर्च

भांडवली खर्च: भांडवली खर्चाकरीता सन २०१८-१९ करीता रु.४३,३३९.२५ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून सन २०१९-२० करीता रु.४३,६६६.६१ कोटीचे अंदाज अपेक्षित आहेत.

ख (ii). कार्याचे विश्लेषण व महत्त्वाच्या प्रक्षेपित राजकोषीय निर्देशकांची आधारभूत गृहितके.

- i. **राजकोषीय तुट** - सन २०१७-१८ मध्ये राजकोषीय तुट राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या ०.९९% होती. सन २०१८-१९ मध्ये राजकोषीय तुटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज १.८१ % होते तर सुधारीत अंदाज २.११% इतके आहेत. पावसाची स्थिती समाधानकारक असेल व आर्थिक वाढीसाठी पोषक वातावरण असेल ज्यामुळे गतीमान आर्थिक वृद्धी साध्य होईल असे गृहीत धरून सन २०१९-२० साठीचे राजकोषीय तुटीचे २.०७% असे आशावादी उद्दीष्ट निश्चित केलेले आहे.
- ii. **महसूली तुट** - सन २०१७-१८ मध्ये महसूली तुट राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या ०.०९ % होती. सन २०१८-१९ मध्ये महसूली तुटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज -०.५५% होते तर सुधारीत अंदाज -०.५६ % इतके आहेत.
- iii. **कर महसूल** - महसूली जमेचा विचार करावयाचा झाल्यास, सन २०१७-१८ मध्ये कर महसूल राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या ८.५० % होता. सन २०१८-१९ मध्ये कर महसूलाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज ८.२८ % होते तर सुधारीत अंदाज ८.६८% इतके झाले आहेत. सन २०१९-२० करीता निव्वळ कर महसूलाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज ८.६४% इतके निश्चित करण्यात आले आहेत.
- iv. **व्याज प्रदान** - सन २०१७-१८ मध्ये महसूली जमेच्या टक्केवरीनुसार व्याजाचे प्रदान १३.५५% होते. सन २०१८-१९ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार व्याजाचे प्रदान १२.०२% होते तर सुधारित अंदाजानुसार ते महसूली जमेच्या ११.८४ % इतके राहणे अपेक्षित आहे.

ग : पुढील मुद्यांच्या संदर्भात आर्थिक स्थैर्याचे मुल्यांकन -

(एक) सर्वसाधारणपणे जमा रकमा व खर्च यामधील आणि विशेषतः महसूली जमा रकमा व महसूली खर्च यामधील ताळेबंद :

(१) सन २०१९-२० मध्ये एकूण महसूली जमा रु.३,१४,६४०.१२ कोटी इतकी अपेक्षित धरली असून त्यामध्ये राज्याचा स्वतःचा कर महसूल रु. २,१०,८२४.२९ कोटी, करेतर महसूल रु. १६,८०६.७२ कोटी इतका अपेक्षित आहे. राज्याच्या स्वतःच्या कर महसूलाच्या तुलनेत करेतर महसूलाचे प्रमाण साधारणतः ८% इतके आहे. वस्तु व सेवा कराच्या अंमलबजावणीनंतर महसूली कर वाढीवर मर्यादा आल्या असून करेतर महसूल वाढविण्यासाठी राज्य स्तरावर एक उच्चस्तरीय समिती गठीत करण्यात आली आहे. त्याद्वारे गेल्या १० वर्षात वाढ न झालेल्या करेतर महसूलाच्या प्रकरणी आढावा घेऊन सुधारणा करण्यात येत आहेत. सन २०१९-२० करीता निश्चित करण्यात आलेले महसूली जमेचे उद्दीष्ट साध्य करण्याकरीता माहिती तंत्रज्ञानाचा प्रभावीपणे वापर करण्याचे नियोजन आहे.

(२) १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार सन २०१५-१६ ते सन २०१९-२० या कालावधीत महसूली अधिक्य असले पाहिजे अशी शिफारस आहे. सन २०१२-१३ व सन २०१७-१८ मध्ये महसूली अधिक्य होते. तथापि, नैसर्गिक आपत्ती तसेच सातव्या वित्त आयोगाची अंमलबजावणी यामुळे भविष्यात महसूली तूटीत वाढ होण्याची शक्यता असली तरी महसूली उत्पन्न वाढविण्यासाठी राज्य शासनाकडून करण्यात येत असलेल्या प्रयत्नांमुळे (उदा.महसूल वाढीबाबत घेतलेल्या भोगवटादार वर्ग २ वरून भोगवटादार वर्ग १ करण्याचा निर्णय) सन २०१९-२० मध्ये महसूली वाढ अपेक्षित आहे.

(३) सर्व प्रशासकीय विभागांतर्गत शासकीय तसेच अनुदानित कार्यालयांकरीता 'सेवार्थ' तसेच 'कस्टमाइझ्ड सेवार्थ' प्रणाली लागू केल्यामुळे मंजूर पदसंख्या नियंत्रणात आली आहे. प्रशासकीय विभाग, त्यांच्या नियंत्रणाखालील विभाग / कार्यालये यामधील पदांचा आढावा घेण्यासाठी वित्त विभागांतर्गत "आकृती पुनर्रचना कक्ष" स्थापन करण्यात आला आहे. त्यानुसार पदांचा आढावा घेण्याचे काम चालू आहे. याद्वारे महसूली खर्च नियंत्रित करण्यासाठी प्रयत्न चालू आहेत.

(४) सन २०१४-१५ मध्ये निवृत्तीवेतनावरील खर्चाचे महसूली जमेशी असलेले प्रमाण १०.५१% होते. त्यामध्ये घट होऊन सन २०१८-१९ (सुधारीत अंदाज) मध्ये ते ९.६२% पर्यंत कमी होण्याची अपेक्षा आहे. याशिवाय सन २००५ पासून राज्य शासनाने नवीन परिभाषित अंशदायी निवृत्तीवेतन योजना लागू केल्यामुळे भविष्यात शासनाचे निवृत्तीवेतनावरील खर्चाचे दायित्व कमी होणार आहे.

(५) महसूली जमेच्या तुलनेत व्याज प्रदानाची टक्केवारी सन २०१४-१५ मध्ये १४.४९ % इतकी होती. ती सन २०१८-१९ (सुधारीत अंदाज) मध्ये ११.८४ % इतकी अपेक्षित धरली आहे. महसूली जमेच्या तुलनेत व्याज प्रदानाची टक्केवारी ही केंद्र शासनाने घालून दिलेल्या राजकोषिय निर्देशांकाच्या मर्यादेमध्ये आहे. याशिवाय अल्पबचत निधीवरील द्याव्या लागणा-या व्याजाचा दर कमी करण्यासाठी केंद्र शासनाकडे पाठपुरावा चालू आहे तसेच १५ व्या वित्त आयोगासही याबाबत विनंती केली आहे. खुल्या बाजारातील जास्त दराच्या कर्जाबाबत पुनखरेदी (buy back) प्रक्रियेचा अवलंब करण्यात येत असून या सर्व उपाययोजनांमुळे व्याज प्रदानाचे महसूली जमेशी प्रमाण आटोक्यात राहण्यास मदत होईल.

(दोन) बाजारातून घेतलेल्या कर्जाक रकमा व भांडवली जमा रकमा यांचा उत्पादक मत्ता निर्माण करण्यासाठी वापर करणे.

(१) केंद्र शासनाकडून प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजनेच्या माध्यमातून वेगवर्धित सिंचन लाभ कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांना कर्ज/ अर्थसहाय्य प्राप्त होत आहे. देशातील वेगवर्धित सिंचन लाभ योजनेतील २६ सिंचन प्रकल्प प्राथम्याने पूर्ण करण्यासाठी राज्य हिश्याकरीता प्रकल्पाच्या वाढीव किंमतीच्या अनुषंगाने रु. २१,७५५.०० कोटी इतके कर्ज दीर्घ मुदत सिंचन द्रव्यनिधी (Long Term Irrigation Fund) अंतर्गत नाबार्डकडून घेण्यात येणार आहे. यापैकी ५ प्रकल्प पूर्ण झाले असून याद्वारे १,२५,००० हेक्टर सिंचन क्षमता निर्माण होणार आहे. याशिवाय बळीराजा कृषि संजिवनी योजनेंतर्गत ९१ प्रकल्पांकरीता नाबार्डच्या माध्यमातून रु. १५,३२५ कोटी इतके कर्ज उभारण्यात येणार आहे. एकूण ९१ प्रकल्पांपैकी ९ प्रकल्प पूर्ण झाले आहेत.

(२) मुंबई शहरामध्ये अंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या सुविधा निर्माण करण्यासाठी पायाभूत सुविधांचा विकास तसेच मेट्रोचे जाळे वाढविणे, नवी मुंबईला जोडणारी ट्रान्स हार्बर लिंक उभारणे ही कामे हाती घेण्यात आली असून यामुळे रोजगारनिर्मितीबरोबरच अर्थव्यवस्थेला गती प्राप्त होईल.

- (३) ग्रामीण भागामध्ये पायाभूत सुविधा विकसित करण्यासाठी हायब्रीड ॲन्युईटीच्या माध्यमातून दहा हजार कि.मी. लांबीचे रस्ते उभारण्यासाठी रु. ३०,००० कोटी उपलब्ध करून दिले जाणार आहेत. तसेच ग्रामीण भागातील रस्त्यांची दर्जोन्नती करणे व नवीन जोडण्या उभारण्यासाठी मुख्यमंत्री ग्रामसडक योजनेच्या माध्यमातून निधी उपलब्ध करून दिला जाणार आहे.
- (४) विदर्भ मराठवाड्यातील प्रलंबित कृषिपंप, वीज जोडणी यापुढे उच्चदाब वितरण प्रणालीद्वारे (HVDS) जोडण्यासाठी लागणारा एकूण खर्च रु.१९५४.०९ कोटी इतका अर्थसंकल्पाद्वारे महावितरण कंपनीस सहाय्य म्हणून उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. याशिवाय उर्वरीत महाराष्ट्राकरीता याच कारणासाठी रु. २५४२.५९ कोटी इतका निधी खुल्या बाजारातून कर्ज घेऊन उभारण्यास शासनाने मान्यता दिली आहे.
- (५) ग्रामीण पायाभूत सुविधा निधी (RIDF, NABARD) च्या माध्यमातून जलसंपदा, रस्ते, जेटी इत्यादींसाठी रु. १५०० कोटी एवढे कर्ज घेण्यास मान्यता प्राप्त झाली आहे. त्यामधून ग्रामीण भागात पायाभूत सुविधांच्या विकासावर भर देण्यात आला आहे.

नमुना क-२

राजकोषीय धोरणाच्या व्यूहरचनेचे विवरणपत्र

(नियम ७ पहा)

क. राज्याच्या अर्थव्यवस्थेचा दृष्टीकोन व राजकोषीय धोरणाचा एकंदर आढावा :

(१) सन २०१८ मध्ये पर्जन्यमान अंत्यत कमी झाल्याने १५१ तालुक्यांमध्ये दुष्काळ घोषित झाला. १५१ तालुक्यांमध्ये ८५ लाख ७६ हजार हेक्टर इतके बाधित क्षेत्र असून, १५१ तालुक्यांव्यतिरिक्त राज्य शासनाने २६८ महसूल मंडळामध्ये दुष्काळ घोषित केला आहे. तसेच तदनंतर ५० पैसेपेक्षा कमी पैसेवारी आलेल्या राज्यातील ५ हजार ४४९ गावांमध्ये देखील दुष्काळी परिस्थिती घोषित केली आहे. याचा या वित्तीय वर्षात राजकोषावर मोठा वित्तीय ताण येणार आहे. तरीही संपूर्ण अर्थव्यवस्थेचा विचार करुन आगामी आर्थिक वर्षात राजकोषीय धोरण राज्य शासन यापुढेही सुरु ठेवणार आहे.

(२) महसूली तूट व आर्थिक विकासाचा दर हा शासकीय महसूलाच्या वाढीच्या दरावर अवलंबून असल्याने त्यासाठी सर्वकष प्रयत्न करण्यात येत आहेत. महसूली तूट ही राजकोषीय धोरणाप्रमाणे नियंत्रित ठेवणे व राजकोषीय तूट १४ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ३% इतक्या मर्यादेत सिमित राखण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना करण्यात येत आहेत.

(३) शहरी भागांमध्ये मेट्रो व इतर पायाभूत सुविधा तसेच ग्रामीण भागांमध्ये मुख्यमंत्री ग्राम सडक योजना व हायब्रीड अॅन्युईटीच्या माध्यमातून खाजगी व सार्वजनिक गुंतवणूकीद्वारे पायाभूत सुविधांचा विकास करण्यावर भर देण्यात येत आहे.

(४) सामाजिक क्षेत्रात कौशल्य विकास कार्यक्रम , शेतकरी, मागासवर्गीय, आदिवासी यांच्यासाठी कल्याणकारी योजना राबविणे, अपारंपारिक उर्जा स्रोत यांच्या विकासावर लक्ष केंद्रीत करण्यात येत आहे.

(५) यामाध्यमातून आर्थिक वाढीचा वेग साध्य करण्यासाठी व त्याद्वारे महसूल उत्पन्न वाढविण्यासाठी प्रयत्न केले जातील. यातून महसूली तूट व राजकोषीय तूट १४ व्या केंद्रीय वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार मर्यादेत ठेवता येईल.

(६) Debt Management Office मुळे राज्यावरील संचित कर्जाचा भार व त्यावर द्याव्या लागणा-या व्याजाचा दर नियंत्रित ठेवण्यास यश येत आहे.

ख.आगामी वित्तीय वर्षाचे राजकोषीय धोरण-

(१) कर विषयक धोरण-

१.१ मोटार वाहन विभाग, राज्य उत्पादन शुल्क, नोंदणी व मुद्रांक शुल्क अंतर्गत विविध करात तसेच करेतर महसुलामध्ये सेवा शुल्क/फी वाढ करता येईल. याबाबत अभ्यास चालू आहे.

१.२ महसूल विभागांतर्गत विविध धोरणात्मक निर्णय घेण्यात आले असून वर्ग -२ चा धारणाधिकार वर्ग १ करणे या धोरणास या वित्तीय वर्षात चांगला प्रतिसाद अपेक्षित आहे ज्यामुळे महसुलात वाढ अपेक्षित राहिल.

१.३ सन २०१९-२० मध्ये एकूण महसुलाच्या तुलनेत करेतर महसुलाचा वाटा ५.३४ % आहे. त्यामुळे करेतर महसूल वाढविण्यावर भर देणे आवश्यक ठरते. त्यानुसार सर्व विभागांतर्गत अस्तित्वातील शुल्क / दंड यांचे दर वाढविण्याबाबत लक्ष्य ठेवण्यात येत आहे.

१.४ त्याचबरोबर वसूल न झालेल्या कर महसुलाच्या वसुलीच्या माध्यमातून साधनसंपत्ती उभारण्यावर भर देण्यात येत आहे. अभय योजनेच्या माध्यमातून थकीत करांच्या वसुलीसाठी प्रयत्न करण्यात येत आहे.

१.५ जलसंपदा विभागाने १७ नोव्हेंबर, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये मोठ्या, मध्यम व लहान पाटबंधारे प्रकल्पांतर्गत जमा होणा-या सिंचन व बिगर सिंचन पाणीपट्टीच्या रकमा संबंधित महामंडळांकडे जमा करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. त्यामुळे राज्याच्या करेतर महसुलात घट होत आहे. अशा प्रकरणी फेर आढावा घेणे आवश्यक राहणार आहे.

२) खर्च विषयक धोरण -

२.१ वैयक्तिक लाभाच्या योजना आधार संलग्न करून लाभार्थ्यांच्या खात्यावर थेट हस्तांतर करणे.

२.२ प्रकल्प/योजनांचा निधी कामे वेळेत पूर्ण न झाल्यामुळे स्वीय प्रपंजी लेखे/बँक खाते यामध्ये पडून राहतो. भविष्यात राज्याच्या एकत्रित निधीमधून खर्च पडलेला निधी वेळेत वापरला जाईल याबाबत शासन स्तरावरून सूचना देण्यात आल्या आहेत.

२.३ राज्य शासनामार्फत चालू असलेले भांडवली खर्चाचे तसेच पायाभूत सुविधा प्रकल्प वेळेत पूर्ण होण्यासाठी वेगवेगळ्या स्रोतांमार्फत पुरेशी तरतूद उपलब्ध होऊन अनावश्यक खर्चात वाढ होणार नाही याबाबत दक्षता घेण्यात येत आहे.

२.४ महसूली खर्चामधील ' बांधिल स्वरूपाच्या ' खर्चाचा भाग नियंत्रित ठेवण्यासाठी सर्व विभागांतर्गत आकृतीबंधाचा आढावा घेण्याची कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

३. अर्थसहाये - राज्यातील जनतेला वाहतुकीच्या चांगल्या सोयी सवलती मिळाव्यात याकरीता राज्य शासनाकडून परिवहन महामंडळाला प्रवासी भाड्यामधील सवलतीपोटी अर्थसहाय्य उपलब्ध करून दिले जाते. याशिवाय ग्रामीण भागात शेतक-यांच्या हितासाठी वीजवापरात दिलेल्या सवलतीपोटी वीज वितरण कंपनीला अर्थसहाय्य उपलब्ध करून दिले जाते.

४. शासकीय ऋण उभारणी, शासकीय कर्ज वितरण व गुंतवणूक

४.१ राज्य शासनाला राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या ३% मर्यादेत वार्षिक कर्ज उभारणी करता येते.

४.२ राज्य शासनाच्या एकूण कर्जाचे, राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण २५% च्या आत ठेवणे आवश्यक आहे. सन २०१८-१९ (सुधारीत अंदाज) नुसार राज्यावरील प्रत्यक्ष संचित दायित्वाचे राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण १५.५८ % अपेक्षित आहे. सन २०१९-२० मध्येही मर्यादेचे उल्लंघन होणार नाही याबाबत वित्तीय शिस्तीचे धोरण ठरविले आहे.

४.३ राज्य शासनाचे कर्जावरील व्याजाचे महसूली जमेशी प्रमाण २०% च्या आत ठेवणे आवश्यक आहे. सन २०१८-१९ (सु.अ.) नुसार कर्जावरील व्याजाचे महसूली जमेशी प्रमाण ११.८४ % अपेक्षित आहे. सन २०१९-२० च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार कर्जावरील व्याजाचे महसूली जमेशी प्रमाण ११.१९% इतके राहणे अपेक्षित आहे.

४.४ बाजार कर्जे साधारणपणे १० वर्षे मुदतीसाठी घेतली जात होती. मात्र सन २०१७-१८ पासून भारीत सरासरी व्याज दर (Weighted Average Rate of Interest) नियंत्रणात राखण्यासाठी रिझर्व्ह बँकेच्या सल्ल्याने शासकीय कर्ज उभारणी करताना -Green Shoe Option, Reissue, buyback इत्यादी options वापरली जात आहेत.

- ४.५ राज्य शासनाने सन २०१६-१७ पासून NSSF मधून कर्ज घेण्याचे पूर्णत बंद केले आहे. ते धोरण या वित्तीय वर्षातही राबविण्यात येत आहे.
- ४.६ सन २०१८-१९ अखेर एकूण संचित कर्जाचे दायित्व रु.४,१४,४११ कोटी एवढे असून त्यापैकी बाजार कर्जाचे प्रमाण ६२%, अल्पबचत निधी कर्जाचे प्रमाण १४% व भविष्य निर्वाह निधी मधील कर्जाचे प्रमाण १६% आहे.
- ४.७ राज्य शासन रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाच्या मदतीने रोख शिल्लक रक्कम १४ दिवशीय तसेच ९१ व १८२ दिवशीय ट्रेझरी बिल्स मध्ये गुंतवणूक करते. कॅश मॅनेजमेट योग्य प्रकारे केल्याने कर्जाचा भार कमी होण्यास मदत होते.

५ आकस्मिक व इतर दायित्वे

- ५.१ मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणामार्फत उभारण्यात येणा-या पारबंदर प्रकल्प (MTHL) व मेट्रो-४ साठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण घेत असलेल्या बाह्य सहय्यित रु. १९,०१६ कोटी च्या कर्ज रकमेसाठी सन २०१८-१९ मध्ये राज्य शासनाने हमी दिली आहे.
- ५.२ राज्य शासनाच्या सर्व कर्मचा-यांचे परिभाषित अंशदायी निवृत्ती योजनेचे लेखे व निधी “नॅशनल सिक्युरिटीज डिपॉझिटरी लिमिटेड” या केंद्रिय अभिलेख नोंदणी संस्थेकडे वर्ग करण्यात आला आहे. तथापि, अनुदानित संस्था, कृषि विद्यापीठे, स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील कर्मचा-यांचे लेखे अद्ययावत करून तो निधी केंद्रिय अभिलेख नोंदणी संस्थेकडे लवकरात लवकर वर्ग करण्याचे उद्दीष्ट ठरविण्यात आले आहे, जेणेकरून भविष्यातील याविषयीचे शासनाचे दायित्व कमी होईल.

ग. आगामी वर्षासाठी धोरणांचा व्युत्पन्ननात्मक प्राधान्यक्रम

- (१) आर्थिक वृद्धीदरात वाढ : राज्यामध्ये शहरी तसेच ग्रामीण भागात पायाभूत सुविधांचा विकास करण्याबरोबरच सिंचन क्षेत्राच्या विकासाला प्राधान्य देण्यात आले आहे. उद्योगधंद्यांची वाढ होण्यासाठी राज्यात गुंतवणूक योग्य वातावरण निर्माण करण्यासाठी चालना देण्यात आली आहे. या सर्वांच्या एकत्रित परिणामांमुळे अर्थव्यवस्थेला गती प्राप्त होऊन महसुलामध्ये वाढ अपेक्षित राहिल व त्याद्वारे आर्थिक वृद्धी साध्य करण्याचे धोरण आखण्यात आले आहे.

(२) करेतर महसुलाचा हिस्सा वाढविणे : राज्य शासनाच्या वतीने जनतेला अनेक चांगल्या सोयीसुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. यापेकी ब-याचशा सोयीसुविधांसाठी द्यावे लागणारे शुल्क /फी, दर गेल्या १०-१५ वर्षांपासून बदलण्यात आले नव्हते. या सोयीसुविधांच्या शुल्क /फी, दरांमध्ये कालानुरूप अपेक्षित असलेल्या वाढीनुसार सुधारणा करण्याची कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

(३) अर्थसहाय्य व सहायक अनुदान धोरणामध्ये सुसुत्रता -राज्य शासनमार्फत दिले जाणारे अर्थसहाय्य व सहायक अनुदान यांच्या धोरणामध्ये सुसुत्रता आणण्याचे उद्दीष्ट ठरविणे.

(४) अखर्चित निधी बाबत धोरण - स्थानिक स्वराज्य संस्था, सार्वजनिक उपक्रम यांच्या स्वतःकडील तसेच शासकीय अनुदानाच्या रकमा बँक तसेच स्वीय प्रपंजी लेखांमध्ये दीर्घकाळ अखर्चित असून हा अखर्चित निधी ज्या उद्देश्यासाठी उपलब्ध करून दिला आहे त्याच उद्देशासाठी तातडीने वापरला जाईल, किंवा अखर्चित रहिल्यास शासनास नियमानुसार परत केला जाईल याबाबत दक्षता घेणे.

(५) हमी - राज्याला विकास कामे तसेच कल्याणकारी कामाकरीता विविध संस्थांना हमी द्यावी लागते. राज्याच्या वाढत्या महसूली खर्चामुळे अर्थसंकल्पाद्वारे निधी उपलब्ध करून देण्यावरील मर्यादा विचारात घेऊन, सार्वजनिक उपक्रम, वेगवेगळ्या सहकारी संस्था इत्यादींना लोककल्याण व विविध विकास कामाकरीता विविध वित्तीय संस्थांकडून कर्ज घेण्यासाठी शासनाने हमी दिलेली आहे. हमी आवाहनित झाल्यास शासनाला कर्ज/व्याजाची थकबाकी धनको वित्तीय संस्थेला अदा करावी लागते. तोटयात चालणारे सार्वजनिक उपक्रम, सहकारी साखर कारखाने इत्यादीमुळे मोठ्या रक्कमांची हमी आवहनित होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. यामुळे अर्थसंकल्पावर ताण पडू नये या प्रयोजनार्थ स्वतंत्र "हमी विमोचन निधी" स्थापन करण्यात आला आहे.

(६) माहिती तंत्रज्ञानाचा शासन सेवेतील वापर वाढवून वेतन व आस्थापना बाबींवरील खर्च नियंत्रित ठेवता येईल.

(७) पायाभूत सुविधांच्या उभारणीस प्राधान्य देऊन -Magnetic Maharashtra आणि -Start up च्या माध्यमातून राज्यात गुंतवणूक योग्य वातावरण निर्माण करण्यास चालना देणे व त्यायोगे आर्थिक वृद्धीदरात वाढ करून अर्थव्यवस्था अधिक सुदृढ करणे हे उद्दीष्ट आहे.

(८) शासनाच्या विविध योजनांद्वारे लाभार्थ्यांना दिला जाणारा लाभ आधारशी संलग्न करणे, तसेच लाभार्थ्यांच्या खात्यांवर लाभाचे थेट हस्तांतरण करणे.

(९) राज्यात नवीन रोजगार निर्मितीकरिता नवीन उद्योग धोरण, नवीन लॉजिस्टिक पार्क धोरण, वस्त्रोद्योग धोरण, अवकाश व संरक्षण क्षेत्र उत्पादन धोरण, औद्योगिक समूह विकास योजना, वस्त्रोद्योग संकुल योजना परिणामकारकपणे राबविल्या जात आहेत. मुंबईमध्ये वित्त तंत्रज्ञान केंद्र (फिनटेक हब) स्थापन करण्याचा निर्णय सरकारने घेतला आहे.

(१०) राज्यातील शेतकऱ्यांना दिवसा सिंचन करणे शक्य व्हावे आणि त्यामाध्यमातून सिंचनाखालील क्षेत्र वाढावे यासाठी मुख्यमंत्री सौर कृषीपंप योजनेअंतर्गत ३ वर्षात १ लक्ष सौरपंप बसविण्याचे उद्दिष्ट आहे.

(११) राज्यात सूक्ष्म, लघु उपक्रमांच्या सर्वांगीण विकासासाठी औद्योगिक समूह विकास कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यात येते. राज्यात सुमारे १५० औद्योगिक समूह प्रकल्प विकासासाठी हाती घेण्यात आले आहेत. या योजनांमुळे हजारो रोजगार निर्माण होतील.

(१२) पायाभूत सुविधा वाढविताना राज्यामध्ये गुंतवणूकीसाठी पोषक वातावरण तयार होईल यासाठी राज्य शासनाने अनेक धोरणात्मक निर्णय घेतले आहेत. पायाभूत सुविधा, सेवा क्षेत्राबरोबरच उर्जा क्षेत्रातही परकीय गुंतवणूक वाढेल यासाठी प्राधान्य देण्यात येत आहे.

(१३) राज्य शासनाकडील संचित कर्जापैकी जास्त दराची कर्जे Buyback करणे. (उदा.अल्पबचत निधीवरील कर्जे/बाजार कर्जे) असे धोरण राबविण्यात आले आहे.

च: धोरणांतील बदलांची कारणमिमांसा

१. मध्यम मुदतीच्या राजकोषीय धोरण विवरणपत्राशी सुसंगत राहिल असे प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष करासंदर्भात धोरण निश्चित करताना, अर्थसंकल्पीय अंदाजात महसूली तूट दिसत असली तरी महसूली खर्चातील अनावश्यक खर्चावर निर्बंध आणून वर्षाअखेरीस महसूली अधिक्क्य राहिल यासाठी प्रयत्न केले जातील.
२. चौदाव्या वित्त आयोगाने निश्चित केलेल्या उद्दीष्टाप्रमाणे स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या तुलनेत राजकोषीय तूट ३%च्या आत व संचित कर्जाचे प्रमाण २५% च्या आत राखण्यासाठी महसूली उत्पन्नातील राज्याच्या स्वतःचे कर व करेतर उत्पन्नामध्ये वाढ करण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येतील.
३. वेतन, निवृत्तीवेतन व व्याज या बांधिल खर्चाचे महसूली जमेशी असलेले प्रमाण सन २०१४-१५ मध्ये ६२.५५% होते. ते २०१८-१९ च्या सुधारीत अंदाजामध्ये ५२.४०% इतके कमी करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे. सातव्या वेतन आयोगामुळे वेतन व निवृत्तीवेतनात वाढ झाली असली तरी भविष्यात नवीन निवृत्तीवेतन योजनेमुळे निवृत्तीवेतनाचा भार कमी होणे अपेक्षित आहे.
४. Debt Management Office च्या स्थापनेमुळे Cash Management व Debt Management बाबतची कार्यवाही व्यवस्थित चालू असून कर्जावरील व्याजाचे दर नियंत्रित ठेवण्यासाठी कर्जाचा कालावधी, Reissue, Green shoe यांसारखे विकल्प वापरण्यात येत आहेत. संचित कर्जापैकी जास्त दराची कर्जे उदा. अल्पबचत व बाजारकर्जे रिझर्व्ह बँकेच्या मदतीने Buyback करण्यासाठी प्रयत्न चालू ठेवण्यात येत आहेत.

छ: राजकोषीय धोरणांचे मुल्यमापन

१. शेती व शेतीपूरक धंद्यांमध्ये गुंतवणूक वाढवून कृषि उद्योगाला चालना देण्याचे धोरण ठरविण्यात आले असून सिंचन क्षेत्र वाढविण्यासाठी प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजना व बळीराजा कृषि संजिवनी योजनांतर्गत अर्थसंकल्पाद्वारे पुरेसा निधी उपलब्ध करून देण्यात येत असून यामुळे भविष्यात राज्याच्या सिंचन क्षमतेमध्ये मोठ्या प्रमाणावर वाढ अपेक्षित आहे. त्यामुळे शेती उत्पन्नात वाढ होऊन रोजगार निर्मिती वाढेल व अर्थव्यवस्थेला गती प्राप्त होईल.

२. Make in Maharashtra, Magnetic Maharashtra, Start up यांसारख्या उद्योग स्नेही धोरणांन्वये राज्य शासनाने विविध क्षेत्रांतील सामंजस्य कराराच्या माध्यमातून मोठी गुंतवणूक व रोजनगार निर्मिती अपेक्षित आहे. या सामंजस्य करारांमुळे रोजगारनिर्मिती वाढून अर्थव्यवस्था पुनर्जिवित होण्यास मदत होणार आहे.
३. ग्रामीण भागांतील स्वयंरोजगार व छोट्या उद्योगांना चालना देण्याचे धोरण राज्य शासनाने स्विकारले असून ' काथ्या उद्योगा ' सारख्या ग्रामीण भागातील उद्योगाल चालना दिल्यामुळे रोजगारांच्या संधी उपलब्ध होण्यासह महिलांचे सबलीकरण करता येणार आहे.
४. राज्यातील देशी व आधुनिक तंत्रज्ञान वाढीस लागण्यासाठी तसेच जागतिक दर्जाचे कुशल मनुष्यबळ निर्माण करणे यासाठी कौशल्यविकास विभागाद्वारे कौशल्य विकासाचे प्रयत्न चालू आहेत. याशिवाय राज्याने "अवकाश व संरक्षण क्षेत्र" उत्पादन धोरण जाहीर केले असून अवकाश व संरक्षण क्षेत्रातील सुक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योगांना जागतिक पातळीवरील स्पर्धेत सक्षम करण्याचे उद्दीष्ट ठरविण्यात आले आहे.
५. ग्रामीण व शहरी भागांच्या संतुलित व शाश्वत विकास होण्यासाठी मुख्यत्वेकरून पायाभूत सुविधांच्या विकास करण्याचे धोरण राज्य शासनाने स्विकारले असून राज्य शासनाचा महत्त्वाकांक्षी " समृद्धी महामार्गाचे " काम प्रगतीपथावर आहे. तसेच मुख्यमंत्री ग्राम सडक योजनेच्या माध्यमातून ग्रामीण भागांमध्ये रस्त्याचे जाळे तयार होऊन ग्रामीण भागातील अर्थव्यवस्थेला चालना मिळेल. याशिवाय शहरी भागांमध्ये मुख्यत्वे करून मुंबई, नागपूर व पुणे या महत्त्वाच्या शहरांमध्ये रस्ते, पाणी व आरोग्य महत्त्वाच्या मुलभूत सेयी सुविधांबरोबरच मेट्रो सारखे वाहतुकीला चालना देणारे प्रकल्प सुरु आहेत.
६. यासर्वांचा एकत्रित परिणामांमुळे राज्याच्या स्वतःच्या कर व करेतर महसुलामध्ये वाढ अपेक्षित राहिल. महसूली उत्पन्नमध्ये वाढ झाल्यास व त्याचबरोबर महसूली खर्चामधील बांधिल खर्च नियंत्रित ठेवण्यात यश आल्यास महसूली अधिक्य राखता येईल व परिणामी राजकोषिय तूट कमी होण्यास मदत होईल.

प्रकटन

नियम ८ (१) (क) पहावा

सन २०१८-१९ मध्ये लेखांकन मानके, धोरण व विहित राजकोषीय निर्देशकांच्या संगणना पद्धतीमध्ये कोणतेही महत्त्वाचे बदल करण्यात आलेले नाहीत.

निर्धारित केबेला परंतु वसूल न झालेला कर महसूल (मुख्य कर) (२०१७-१८)

(रुपये कोटीत)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	विवादास्पद रकमा						निर्विवाद रकमा				एकूण वरीज (७+१२)
		१ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु २ वर्षांपेक्षा कमी	२ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षांपेक्षा कमी	५ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु १० वर्षांपेक्षा कमी	१० वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (३ ते ६)	१ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु २ वर्षांपेक्षा कमी	२ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षांपेक्षा कमी	५ वर्षांपेक्षा अधिक परंतु १० वर्षांपेक्षा कमी	१० वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (८ ते ११)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
००२८	व्यवसाय, व्यापार आणि रोजगार यावरील कर	०.८५	१.२७	१.७४	०.६५	४.५१	७.५५	०.१३	१.१२	१.१८	९.९८	१४.४९
००४०	मोटर स्प्रिंट व वॉगन यावरील करोसह विक्रीकर/मुल्यवर्धित कर (डॅट)	२१३३६.५	११००५.०४	६७१८.९४	९२२३.८२	४८२८४.३०	६०३४.२२	६२०२.७३	१६८२.७०	३१९२.५३	१७११२.१८	६५३९६.४८
००४०	केंद्रीय विक्रीकर	७०५४.४७	३१९८.४५	२२०१.९५	२२४१.१६	१४६९६.०३	१९६९.४५	१८८०.१३	३६८.७९	६३८.३७	४८४९.७४	१९५४५.७७
००४५	सैन्याच्या वस्तुवरील कर	६.२३	०.५३	५.४५	०.१९	१२.४०	१०.३५	०.२२	०.७४	१.१८	१२.४९	२४.८९
००४२	प्रवेश कर	२६७.११	२३.०६	९७.३४	२१७.६८	६०५.९९	०.६१	२.९८	०.२२	१.२२	५.०३	६१०.२२
००२९	जमीन महसूल	१३६.७८	२५.५९	५३१.५८	९२.७९	७८६.७४	१६.३४	४६.७७	२९.०९	६३.०४	१५५.२४	९४१.९८
००३०	मुद्रांक व नोंदणी फी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
००४५	करसूचक कर	२३.७३	७०.७	९.७२	५२.०६	१५६.२१	३६.९५	२३.६१	९.५३	१.७५	७१.८४	२२८.०५
०८५३	मुख्य खनिजे	०.००	२८९.५५	४०७.७७	११.५१	७५२.७६	७४.०१	१४४.९६	९२.०२	६.२२	३६७.२१	१११९.९७
००३९	राज्य उत्पादन शुल्क	०.००	२.५०३	०.३७२१	१.२७६	४.१५	१.२७	०.५९	०.०७८	०.५८३	२.५३	६.६८
००४१	वाहनावरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	३२.२४	१४.७९	५०.२९	६८.६५	१६५.९७	१६५.९७
००४२	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	९९८.४४	०.००	९९८.४४	९९८.४४
००४३	विद्युत शुल्क	०.००	०.००	०.००	६०५.४६	६०५.४६	०.००	३.१७	०.००	३.१७	३.१७	६०८.६३
	एकूण	२८८९.६०	१४६१६.६९	९९७४.८६	१२४४६.६०	६५९०७.७५	८१७४.९९	८३७०.४८	३२३३.०२	३९७५.३२	२३७५३.८२	८९६९१.५७

टीप :- मागील वर्षाच्या मार्च महिनाखेरच्या आकडेवारीनुसार अंदाज रक्कम

नमुना ख - २

[नियम ८ (१)(ख) पहा]

करेतर महसुलाची थकबाकी (२०१७-१८)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	० - १ वर्ष	१ - २ वर्ष	२ - ५ वर्ष	५ वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण
१	२	३	४	५	६	७
	(क) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा	१४.८६	१४.२३	३५.१२	४८५.४२	५४९.६३
००४९	(एक) व्याजाच्या जमा रकमा	१४.८६	१४.२३	३५.१२	४८५.४२	५४९.६३
००५०	(दोन) लाभांश व नफा	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	(ख) सर्वसाधारण सेवा	४८.९६	६२.५७	२२४.३५	४५५.८६	७९१.७४
००५५	(एक) पोलीस जमा रकमा	२०.५५	४१.५८	१८८.४९०	३८५.६५	६३६.२७
००५६	(दोन) तुरुंग जमा रकमा	३.९६	२.४६	३.७१२	९.८२	१९.९५
००५८	(तीन) लेखनसामुग्री व मुद्रण	२४.४३	१८.५०	३१.९००	५९.९५	१३४.७८
००५९	(चार) सार्वजनिक बांधकामे	०.०२	०.०३	०.२४७	०.४४	०.७४
	(ग) आर्थिक सेवा	४३७.३४	३७७.७३	५४६.१६	१,१६१.०७	२,५२२.३०
०८५३	(एक) स्वामित्वाधन जमा रकमा	४८.००	१.४३	६.७७	१२.३९	६८.५९
०४०४	(दोन) दुग्ध व्यवसाय विकास	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
०४०६	(तीन) वनीकरण व वन्य जीवन	०.५८	०.३३	०.९१	०.६८	२.५०
०७००	(चार) मोठे व मध्यम व लघु पाटबंधारे	३८५.०९	३६९.६९	५२१.३५	१०९४.३०	२,३७०.४३
०७०१						
०७०२						
०४२५	(पाच) सहकार	३.६७	६.२८	१७.१३	५३.७०	८०.७८
	(घ) इतर जमा रकमा (सामाजिक सेवा)	०.०२	०.००	०.०६	०.००	०.०८
	एकूण	५०१.१८	४५४.५३	८०५.६९	२१०२.३५	३,८६३.७५

(रुपये कोटीत)

नमूना ख - ३

(नियम ८ (१)(ग) पहा)

शासनाने दिलेली हमी

(रुपये कोटीत)

अ.क्र.	विभागाचे नांव	२०१७-१८ वर्षात प्रारंभीची अदत्त रक्कम	वर्षभरात पडलेली भर		२०१७-१८ वर्षात वगळलेल्या रकमा (मागणी केलेल्या रकमां व्यतिरिक्त)	२०१७-१८ वर्षात		२०१७-१८ वर्ष अखेरीस अदत्त असलेली रक्कम	२०१७-१८ वर्षाअखेर एकूण हमीच्या नोंदी	हमी बदलचे कमिशन किंवा फी	
			४ अ	४ ब		दिलेली	न दिलेली			२०१७-१८ वर्षाप्रारंभीची अदत्त रक्कम	२०१७-१८ वर्षाअखेर प्राप्त रक्कम
१	२	३	४ अ	४ ब	५	६	७	८	९	१०	११
१	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उद्योग)	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०		
२	*सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	३२४.३२	०.००	०.१८	५६.७५	०.००	२०.२६	२६७.७५	१८		
३	नगर विकास विभाग	१९५.७३	१९०१६.००	०.००	४१.४६	०.००	०.००	१९१७०.२७	१६		
४	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	२१८.३७	०.००	०.००	२१८.२४	०.००	०.००	०.१३	३०		
५	जलसंपदा विभाग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०		
६	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	१२०१.४३	०.००	०.००	४४.२८	०.००	०.००	११५७.१५	५		
७	आदिवासी विकास विभाग	३२.१०	०.००	०.१५	८.४२	०.००	०.००	२४.६३	१		
८	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	४५४४.०१	२०६०.००	३२६.५५	१६५७.९९	०.००	०.००	५२७२.५७	२६२		
९	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	५२१.९६	०.००	०.००	१७.३२	०.००	०.००	५०४.६४	१५९		
१०	अल्पसंख्यांक विकास विभाग	३८.०८	०.००	५.००	४.४१	०.००	०.००	३८.६७	३		
११	नियोजन विभाग	८३.९८	०.००	०.००	४.०८	०.००	०.००	७९.९०	२		
१२	वि.जा., भ.ज., इ.मा.व वि.प्र. कल्याण विभाग	१४५.७९	०.००	१.४५	५.२३	०.००	०.००	१४२.०९	८		
	एकूण	७३०५.७७	२१०७६.००	३३४.१३	२०५८.१८	०.००	२०.२६	२६६५.७७	५०४	१५५७.४७	३६.७९

टीप:- १. वरील माहिती हि संबंधित विभागांनी तसेच वित्त विभागाकडे उपलब्ध असलेल्या माहितीवर आधारीत आहे.

२. ठोक हमी देण्यात आल्यामुळे सन २०१७-१८ या वर्षामध्ये प्राप्त झालेल्या कर्जाच्या रकमा तसेच सुधारीत व्याजदरामुळे बदलेल्या रकमा स्तंभ क्र. ४ ब मध्ये अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत.

* ३. दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह हौसिंग फायनान्स कॉर्पोरेशन लि. ची शासन हमी सन २०१३-१४ मध्ये आवहानित झाली आहे. त्यापोटी सन २०१३-१४ मध्ये रू.१.०८ कोटी तसेच सन २०१४-१५ मध्ये रू.२.५५ कोटीची प्रतिपूर्ति करण्यात आली आहे. शिल्लक रक्कम रू.२०.२६ कोटीची प्रतिपूर्ती करावयाची आहे.

नमुना ख - ४

[नियम ८ (१)(घ) पहा]

कर्मचाऱ्यांची संख्या व वेतनावरील खर्च यांचे विवरणपत्र (२०१७-१८)

कर्मचाऱ्यांचा प्रवर्ग	कर्मचाऱ्यांची संख्या	वेतनावरील खर्च (रुपये कोटीत)
१	२	३
क) शासन	५४८१२६	२७३४४.७३
ख) शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था	८१३१४७	४५८९०.६०
ग) सार्वजनिक क्षेत्रातील युनिटे	२३०१२१	११६९१.७१
एकूण (क+ख+ग)	१५९१३९४	८४९२७.०४

टीप - १) वरील माहिती मागील वर्षाच्या मार्च अखेरीच्या आकडेवारीनुसार आहे.

२) अस्थायी आकडेवारी

नमुना ख - ५
(नियम ८ (१)(ड) पहा)
शासकीय खर्चाचे विवरणपत्र

(रुपये कोटीत)

बाबीचे लेखाशीर्ष	खर्चाची बाब	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१७-१८)	चालू वर्ष (सुधारित अंदाज) (२०१८-१९)	आगामी वर्ष अर्थसंकल्पाय अंदाज (२०१९-२०)
१	वेतन	२७३४४.७३	३२५७१.९९	४२७९६.४७
२	मजूरी	२५३४.१५	६१०६.७३	५२५२.३१
३	अतिकालीक भत्ता	२८.९३	३२.२१	३३.८१
४	निवृत्तीवेतन विषयक खर्च	२३८५३.३३	२७५६६.५०	३६३७१.७८
५	बक्षिसे	११९.३१	८६.५०	११०.३०
६	दूरध्वनी, वीज	४५७.२१	५५९.३५	५८४.७४
१०	कंत्राटी सेवा	११३.४१	२१३.४४	२३१.०६
११	देशांतर्गत प्रवास खर्च	२८०.०४	३९१.८८	४६१.४३
१२	विदेश प्रवास खर्च	०.६८	३.५७	४.३७
१३	कार्यालयीन खर्च	९४९.१३	१५६२.९०	३३८५.०१
१४	माडेपट्टी कर	२७८.६८	४०८.५१	३५६.९०
१५	स्वामित्वधन	०.००	०.००	०.००
१६	प्रकाशने	२४.१६	३२.६४	३३.७३
१७	संगणक खर्च	३३९.०४	४१२.४४	५९६.६०
१८	सुट्टीच्या दिवसाची भरपाई	३४.९६	३९.२०	४९.४९
१९	आहार खर्च	१५७५.१५	२३९६.०८	१९४९.७८
२०	इतर प्रशासकीय खर्च	१८५.०४	३३६.७४	४५१.७८
२१	साहित्य व पुरवठा	५०५५.९५	७२६३.६५	९१४०.५२
२२	शस्त्रे व दारुगोळा	५६.१४	३०.०२	७८.०७
२४	पेट्रोल व तेल वंगण	१६५.९०	२६७.१२	२७३.८४
२५	पोषाख व तंबू	१२७.५७	१६६.९६	१९४.८०
२६	जाहिरात व प्रसिध्दी	१०८.२५	२५९.४२	३०८.५८
२७	गौण बांधकामे	४०९२.२७	४९१७.८९	४५५६.१७
२८	व्यावसायिक सेवा	२१५.०७	२८५.५६	२९०.०९
२९	दुध खरेदी	१५३.९३	८२०.८५	१७६.४७
३०	इतर कंत्राटी खर्च	१२.१४	६८.२३	३५.३५
३१	सहाय्यक अनुदाने (वेतनतर)	५३१९५.३२	८६२३५.३०	८९४१२.८०
३२	अंशदाने (वेतनतर)	२४०३.०६	३६२७.९०	२८८७.८७
३३	अर्थसहाय्य (वेतनतर)	३३८९४.३४	३२७८९.०२	२२१३६.३३
३४	शिष्यवृत्त्या/विद्यावेतन	३७०७.४२	५७८८.७५	६०९०.६९
३५	भांडवली मत्ता निर्माण करण्यासाठी सहाय्यक अनुदान	३४४.४३	५३८.८५	८०२.९४
३६	सहाय्यक अनुदाने (वेतन)	४५८९०.६०	५१३०४.८२	६६८९४.०८
४१	गुप्त सेवा खर्च	१७.८१	१८.२१	२३.२१
४२	ढोक तरतूद	०.००	०.०१	११०३३.७५
४३	निलंबन	०.००	०.००	०.००
४५	व्याज	३३६३९.५०	३४५२२.९०	३५८०५.२५
५०	इतर खर्च	५२२३.९९	७३२०.१९	५९३७.९२
५१	मोटार वाहने	१५१.२९	१९४.३३	१७५.९६
५२	यंत्रसामुग्री व साधनसामुग्री	६१६.६५	१६३७.५४	१०४८.३०
५३	प्रमुख बांधकामे	१३२५२.९६	२१५४४.१४	२१०६०.१२
५४	गुंतवणूका	९१२६.८९	१२३३६.२१	८९४२.५४
५५	कर्ज व आगाऊ रकमा	४०८१.१८	५५६६.८५	६०७७.४७
५६	कर्जाची परतफेड	१७३७६.१७	२८४३५.५५	२६१९४.५३
५७	पशुधन	३.८०	१९.८६	४.८७
६०	इतर भांडवली खर्च	०.०६	१७.०६	२१५.७३
६३	आंतर लेखा हस्तांतरणे	४१२६.६१	३६०५.०७	३७२१.१७
६४	निलंबित हानी	०.००	०.००	०.००
७२	दुरुस्ती व देखभाल	१०.६७	१९.७५	१३.८३
	एकूण बेरीज	२९५१६७.९१	३८२३२२.७०	४१६२०४.८१
७०	वजा वसुली	८३९९.२०	९०८८.१६	११४१०.६१
	निव्वळ बेरीज	२८६७६८.७१	३७३२३४.५४	४०४७९४.२०

नमुना ख - ६

(निका ८ (१) (९) (क))

शासनाची वेगवेगळ्या प्रकारची दावित्ये

रूपये कोटीत

अ.क्र.	प्रकार	वर्षाच्या आरंभीच्या अदत्त रक्कमा		आर्थिक वर्षाच्या उभारलेली रक्कम		आर्थिक वर्षातील परतफेड / विमोचन			वर्षा अखेरीस अदत्त रक्कमा			शेरा
		मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१७-१८) रक्कमा	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१८-१९)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१७-१८) रक्कमा	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१८-१९)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१७-१८) रक्कमा	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१८-१९)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१७-१८) रक्कमा	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१८-१९)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०१७-१८) रक्कमा	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०१८-१९)	
{१}	{२}	{३}	{४}	{५}	{६}	{७}	{८}	{९}	{१०}	{११}	{१२}	{१३}
१	कॅव्हान्डन घेतलेली कर्जे	७८८५.८४	७१०५.०७	१६७.८२	८७२.६१	९४८.५९	१२४२.०७	७१०५.०७	६७३५.६१			
२	राष्ट्रीय अल्पघट निधोला (NSSF) विक्री केलेले विशेष कर्जोरोखे	७०६२१.२२	६५४४९९	०.००	०.००	५१७६.२३	५३०९.४७	६५४४९.९९	६०१३५.५२			
३	वित्तीय संस्था / बँका यांच्याकडून घेतलेली कर्जे	६४६७.६९	८२४१.३२	२९११.२७	५१९०.३८	११३७.६४	११२१.१४	८२४१.३२	१२३१०.५६			
४	बाजारातून घेतलेली कर्जे	२१६८६२.८७	२५३३३९.५७	४४९९६.४२	२५०००.००	८५१९.७०	१७७६२.८८	२५३३३९.५७	२६०५७६.६९			
५	आर्योपाय रक्कम / भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून घेतलेला अधिकर्ष (ओव्हरड्राफ्ट)	०.००	०.००	१५९४.००	२९९९.९९	१५९४.००	२९९९.९९	०.००	०.००			
६	भविष्य निर्वाह निधी इत्यादी	२४६४५.३१	२५१९१.९५	४७८४.२०	५१६९.८५	४२३७.५६	४२१२.५६	२५१९१.९५	२६१४९.२४			
७	राखीव निधी	३८२८५.३७	४३०४७.३२	१३१२०.८०	१५४७३.९३	८३५८.८५	१००६७.९८	४३०४७.३२	४८४५३.२७			
८	अर्थसंकल्पात अंतर्भूत नसलेली कर्जे	५०.५०	५०.५०	०.००	०.००	०.००	०.००	५०.५०	५०.५०			
९	इतर दावित्ये	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००			
	एकुण	३६४८१८.८०	४०२४२०.७२	६७५७४.५१	५४७०६.०९	२९९७२.५७	४२७१६.०९	४०२४२०.७२	४९४४११.३९			

नमुना ख - ७
[नियम ८ (१)(छ) पहा]
अदत्त संकीर्ण दायित्वे

(रुपये कोटीत)

विभागाचे नांव	वर्ष अखेरीच्या अदत्त रकमा (वर्ष २०१७-१८)
१	२
क) प्रमुख बांधकामे, कंत्राटे व पुरवठा	५९००.२३
ख) पंचायत राज संस्थांसह विविध संस्थांना देय असलेल्या अनुदानाची थकबाकी	०.०८
केवळ प्रत्येकी १ कोटी रुपयांवरील प्रमुख बांधकामे व कंत्राटे	

नमुना ख - ८

[नियम ८ (१)(ल) वहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंतवणुकांचे प्रकार (खर्च)

अ.क्र.	क्षेत्र	निर्देशांक	गुंतीतचे वर्णन	२०१७-१८ या वर्षात खर्च केलेली एकूण रक्कम (रुपये लाखात)	२०१७-१८ या वर्षातील एकूण युनिटे	२०१७-१८ या वर्षातील प्रती युनिट खर्च झालेली रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	रस्ते	प्रती युनिट रस्त्याकरीता खर्च केलेली रक्कम	र. (लाख)/ रस्ते किलोमीटरमध्ये	१४७३५.५३	२५३२.३९ रस्ते कि. मी.	रु. ३.७४४१ लाख/ रस्ते कि. मी.	
२		डांबरीकरण : नवीन बांधकाम		२२४४२९.५५	६२६६.९३ रस्ते कि. मी.	रु. ३५.८२ लाख/ रस्ते कि. मी.	
३		केवळ डांबरीकरण		३४८१०.८३	१०११.९५ रस्ते कि. मी.	रु. ३४.४० लाख/ रस्ते कि. मी.	
४	इमारती	खडी मुरमाचा रस्ता		१९८४४.१७	१०६.६७ रस्ते कि. मी.	रु. १८६.०३ लाख/ रस्ते कि. मी.	
		सिमेंट काँक्रीटकरण		१०००२.०४	४६४७७.८८ चौ. मी.	रु. २१५२० चौ. मी.	
		वापरयोग्य केलेल्या नवीन इमारती क्षेत्रासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	र. /चौरसमीटर				
५	पाटबंधारे	निर्माण केलेल्या अतिरिक्त जल साठ्याच्या प्रती युनिटसाठी खर्च केलेली रक्कम	र. (लाख)/ दशलक्ष घनमीटर	४८७६४३.६५	७४९.३२२ दशलक्ष घनमीटर	रु. ६५१ लाख/दशलक्ष घनमीटर	भौतिक/कृत पाणी साठे निमित्ती दशलक्ष घन मीटर मध्ये
६		लाभक्षेत्र वाढविण्यासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	र. (लाख)/ हेक्टर	८२३८१४.५१	८७७५४ हेक्टर	रु. ९.०० लाख/हेक्टर	लाभक्षेत्रातील वाढ हेक्टर मध्ये वाढ
७	पाणलोट क्षेत्र	काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांची पूर्ण झालेल्या पाणलोट क्षेत्रांवर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	र. /पूर्ण झालेली पाणलोट क्षेत्रे	१०३७६.००	३३८८ पाणलोट क्षेत्राची संख्या	रु. २६.६८ लाख/पाणलोट क्षेत्र	
८		काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांवर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	र. /काम चालू असलेली पाणलोट क्षेत्रे	७७३७७४.००	१२२४७ पाणलोट क्षेत्राची संख्या	रु. ६३.१८ लाख/पाणलोट क्षेत्र	
९	वीज	निर्माण करण्यात आलेली वीज	र. /निर्माण वीज युनिटमध्ये	२९३७९८१.००	४९२२२ दशलक्ष युनिट	रु. ४.३२ / युनिट	
१०		खरेदी केलेली वीज	र. /खरेदी केलेली वीज युनिटमध्ये	५३८३०८२.५२	१२६९२५.८४३८ दशलक्ष युनिट	रु. ४.२ / युनिट	
११		देयकांतर्गत वीज युनिटमध्ये	र. /देयकांतर्गत वीज	८०६२२६.००	१५०५३२.६ दशलक्ष युनिट	रु. ५.३७ /युनिट	
१२		गोळा केलेल्या वीजेची टक्केवारी	त्या देयकांतर्गत गोळा केलेल्या वीजेचे प्रमाण % मध्ये	५९८००७८.००	१०१३१०.६ लाख (देयकांतर्गत)	९०.०२%	

नमुना ख - ९

[नियम ८ (१)(अ) पहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारीत गुंतवणूक (महसूल)
(निवडक विभागाकडून गोळा करण्यात आलेला महसूल)

अ.क्र.	विभाग	गोळा करण्यात आलेल्या महसूलाचे निर्देशक	युनिटांचे वर्गन	२०१७-१८ या वर्षी गोळा झालेल्या एकूण रकमा (रुपये कोटीत)	२०१७-१८ या वर्षातील युनिटे	२०१७-१८ या वर्षात प्रती युनिट गोळा केलेला महसूल	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	वनीकरण	वन क्षेत्रामधून	वन क्षेत्रातून प्रती हेक्टर गोळा केलेला महसूल	४०.६०	६१७२४०० हेक्टर	रु.६६/- प्रति हेक्टर	
२	विक्री कर	विक्री करातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१०४५९६.६३	चाळू दर्रातील स्थूल राज्य उत्पन्न	स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ४.३४ %	
३	व्यवसाय कर	व्यवसाय करातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२११७.१७		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.०९%	
४	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	माल व उतारु यावरील करातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	८३९.०४		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.०३ %	
५	विद्युत शुल्क	विद्युत शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	८१७५.३६		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.३४ %	
६	उत्पादन शुल्क	उत्पादन शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१३४९.६५		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.५६ %	
७	मुद्रांक व नोंदणी शुल्क	मुद्रांक व नोंदणी शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२६४४१.८२		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.१० %	
८	वाहनावरील कर	(एक) (हलक्या) कमी वजनाच्या मोटारी यामधून (दोन) अवजड मोटार वाहनांमधून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२४३७.३३		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.१० %	
९			१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	६१६०.६६		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.२६ %	

टीप :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाकडून प्राप्त झालेल्या आकडेवारीनुसार सन २०१७-१८ या वर्षाचे स्थूल राज्य उत्पन्न (चाळू किंमत) रु.२४,११,६०० कोटी इतके आहे.

नमुना ब-१०
(नियम-८(१)(ज)पहा)
माफ केलेला महसूल

(रूपये कोटीत)

अ.क्र	विभाग	योजनेचे नाव	सन २०१७-१८ आर्थिक वर्षातील माफ केलेल्या महसूलाची एकूण रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५
१	महसूल व वन विभाग (महसूल)	करमणूक कर	०	कर माफी
		सारामाफी	६४.४९	कर माफी
		गौण खनिजे	४५.५८	कर माफी
		शेतसारा(जमीन महसूल) (सर्वसाधारण जमीन महसूल, अकृषिक कर, जिल्हा परिषद कर, ग्राम पंचायत कर)	१.१२	जमीन महसूलाची माफी
		एकूण	१११.१९	
२	उदयोग,उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	महाराष्ट्र विद्युत शुल्क अधिनियम, १९५८	१०७५.६८	विद्युत शुल्क सूट / परताव्यापोटी केलेले समायोजन
		एकूण	१०७५.६८	
३	गृह विभाग (परिवहन)	मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ८(अ) (४) / खाली निव्वळ भरणा केलेल्या करावरील व्याजमाफी	०.०३३९	करावरील व्याजमाफी
		मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ३(३)/ मोटार वाहनाच्या ना वापर प्रकरणी परिवहन आयुक्त कार्यालय मार्फत कर व व्याजमाफी	०.३२७०	कर व व्याजमाफी
		एकूण	०.३६०९	
४	महसूल व वन विभाग (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी)	पर्यटन धोरण	३.३०४२	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष नगर वसाहत धोरण	४८.४६१९	मुद्रांक शुल्क माफी
		झोपडपट्टी पुनर्वसन धोरण	४.१५७९	मुद्रांक शुल्क माफी
		शिक्षण क्षेत्र	१.५८४२	मुद्रांक शुल्क माफी
		कृषी पत धोरण	०.४२३१	मुद्रांक शुल्क माफी
		गृह निर्माण धोरण	८.५७६५	मुद्रांक शुल्क माफी
		सहकार क्षेत्र	२.५८६७	मुद्रांक शुल्क माफी
		उदयोग धोरण	४३.१६३७	मुद्रांक शुल्क माफी
		माहिती तंत्रज्ञान/ जैव तंत्रज्ञान क्षेत्र	३०.९२५३	मुद्रांक शुल्क माफी
		स्थानिक संस्था	३१.८५४६	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष आर्थिक क्षेत्र	०	मुद्रांक शुल्क माफी
		समाज कल्याण धोरणे	०.४७९९	मुद्रांक शुल्क माफी
		इतर संकीर्ण धोरणे	१.२०२९	मुद्रांक शुल्क माफी
		समृद्धी महामार्ग	१६९.८२४९	मुद्रांक शुल्क माफी
		एकूण	३४६.५४५८	
		एकूण (१+२+३+४)	१५३३.७८	

CONTENTS

Sr. No.	Details of Statements	Page No.
1.	Statement of Compliance	1
2.	Form A-1 Medium Term Fiscal Policy Statement	3
3.	Form A-2 Fiscal Policy Strategy Statement	9
4.	Disclosure Forms	17

CONTENTS

Sr. No.	Details of Statements	Page No.
1.	Statement of Compliance	1
2.	Form A-1 Medium Term Fiscal Policy Statement	3
3.	Form A-2 Fiscal Policy Strategy Statement	9
4.	Disclosure Forms	17

STATEMENT OF COMPLIANCE

The Section 3 of the Maharashtra Fiscal Responsibility and Budgetary Management Act, 2005 (Maharashtra Act No.XVI of 2005) requires the State Government to place before both the Houses of the State Legislature, in each financial year, the following statements of fiscal policy, namely:

- The Medium Term Fiscal Policy Statement.
- The Fiscal Policy Strategy Statement.

The above statements are being laid before the legislature in compliance with the aforesaid requirement.

The Disclosure Statements which ensure greater transparency in the State Government's fiscal operations in public interest are also placed on the table of the House.

Sudhir Mungantiwar

Minister, Finance

Date : 18.06.2019

Form A-1
Medium Term Fiscal Policy Statement
(See Rule 6)

A. Fiscal Indicators- Rolling Targets as Percentage of GSDP

As per the Rule 6 of the Maharashtra Fiscal Responsibility & Budgetary Management Rules, 2006 (as amended in the year 2008) the State Government is required to lay before the State Legislature, in every financial year, three years' rolling targets for fiscal management. The need for counter cyclic fiscal measures has been kept in mind while fixing the targets.

The statement showing the important fiscal indicators for the previous three years and the budgetary figures for the year 2019-20 as well as the rolling targets for the next two years are placed below.

Item	Based on Actuals		Budget Estimates (BE)	Revised Estimates (RE)	Budget Estimates (BE)	Targets for the next two years.	
	2016-17	2017-18	2018-19	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1. Revenue surplus(+)/Deficit(-) as a percentage of GSDP	-0.38	0.09	-0.55	-0.56	-0.68	-0.30	-0.40
2. Fiscal Deficit as a percentage of GSDP	1.71	0.99	1.81	2.11	2.07	1.85	1.80
3. Tax Revenue as a percentage of GSDP	7.55	8.5	8.28	8.68	8.64	8.68	8.70
4. Total Debt Stock as a percentage of GSDP	16.16	16.69	16.52	15.58	15.83	16.55	16.55
5. Total Contingent Liabilities as a percentage of GSDP	0.32	0.31	0.26	0.27	0.39	0.29	0.29
6. Total Contingent Liabilities as a percentage of Revenue Receipts	3.57	3.13	2.54	2.54	3.65	3.05	3.10
7. Interest payment as a percentage of Revenue Receipts	13.94	13.55	12.02	11.84	11.19	12.10	12.15

Notes :-

- i) GSDP is Gross Domestic Product at current market prices as per new series from the year 2011-12
- ii) Total outstanding liabilities include external aided project debt at constant exchange rate; for projections constant exchange rates have been assumed.

B (i) : Assumptions underlying the Fiscal Indicators

1. Revenue Receipts

(a) Tax Revenue : Revised Estimate of Tax Revenue for the year 2018-19 is Rs. 2,30,981.71 cr. and for the year 2019-20 expected Tax Revenue as per Budget Estimate is Rs. 2,57,454.95 cr. A growth of 11.46% is assumed as compared to the year 2018-19.

(b) Non-Tax Revenue : Revised Estimates of Non-Tax Revenue for the year 2018-19 is Rs. 55,517.99 cr. and for the year 2019-20 expected Non-Tax Revenue as per Budget Estimates is Rs. 57,185.17 cr.

(c) Revised Estimates of grant-in-aid from Central Government for the year 2018-19 is Rs. 38,467.71 cr. and for the year 2019-20 Budget Estimates for grant-in-aid from Central Government is expected to be Rs. 40,378.45 cr.

2. Capital Receipts.

(a) Revised Estimates of Capital Receipt for the year 2018-19 is Rs.57,556.61 cr. and for the year 2019-20 expected Capital Receipt as per Budget Estimate is Rs.63,692.08 cr.

3. Revenue Expenditure.

(a) Revised Estimates of Revenue Expenditure for the year 2018-19 is Rs.3,01,459.74 cr. and for the year 2019-20 expected Revenue Expenditure as per Budget Estimate is Rs.3,34,933.06 cr. out of which Revised Estimate of 2018-19 and Budget Estimate of 2019-20 for committed Revenue Expenditure are as shown below.

(Rs. in crore)

Year	Salary	Pension	Interest Payment
Year 2018-19	88,630	27,567	33,929
Year 2019-20	1,15,241	36,368	35,207

4. Capital Expenditure.

Revised Estimates of Capital Expenditure for the year 2018-19 is Rs.43,339.25 cr. and for the year 2019-20 expected Capital Expenditure as per Budget Estimate is Rs. 43,666.61 cr.

B (ii) : Analysis of performance and assumptions for projected Major Fiscal Indicators

- i. Fiscal Deficit** – Fiscal Deficit for 2017-18 was 0.99% of GSDP. Budget Estimate for Fiscal Deficit during the year 2018-19 was 1.81% whereas the Revised Estimate is 2.11%. An optimistic target for Fiscal Deficit of 2.07% has been set for the year 2019-20, assuming a normal monsoon and favorable environment activities resulting into accelerated growth.
- ii. Revenue Deficit** – Revenue Deficit for 2017-18 was 0.09% of GSDP. Budget Estimate for Revenue Deficit during the year 2018-19 was -0.55% against which Revised Estimate is expected to be -0.56%.
- iii. Tax Revenue** – The actual Tax Revenue for 2017-18 was 8.50% of GSDP. Budget Estimate for Tax Revenue during the year 2018-19 was 8.28% whereas Revised Estimate is 8.68%. Budget Estimate of Tax Revenue for the year 2019-20 has been projected at 8.64%.
- iv. Interest Payment** – Actual interest payment for the year 2017-18 was 13.55% of Revenue Receipts. Budget Estimate for interest payment during the year 2018-19 was 12.02% whereas Revised Estimate is 11.84%.

C. Assessment of sustainability relating to

(1) The balance between receipts and expenditure in general and revenue receipt and revenue expenditure in particular.

(1) During 2019-20 total revenue receipt is expected to be Rs. 3,14,640.12 cr. out of which states own tax revenue Rs. 2,10,824.29 cr. and non-tax revenue Rs.16,806.72 cr. is expected. Compared to states own tax revenue the non- tax revenue is generally 8%. After the implementation of Goods and Service tax, there are limitations on increasing the tax revenue. Therefore, to increase non-tax revenue a high level committee is formed at state level through which review is being taken to revise fees, fines and rates of non-tax revenue which were not increased during the past ten years. It is planned to make intensive use of information technology to achieve the target of revenue receipt for 2019-20.

(2) The Fourteenth Finance Commission has recommended that there should be revenue surplus during 2015-16 to 2019-20. There was also revenue surplus in the year 2012-13 and 2017-18. However, during the year 2019-20 though there is possibility of increase in revenue deficit due to the natural calamities and implementation of 7th Pay Commission, growth in revenue is expected through the efforts of the government to increase the non-tax receipts (for. eg. decision for conversion of Occupants Class-II into Occupants- Class-I).

(3) By applying Sevarth and customized Sevarth applications to government offices and aided institutions under all administrative departments the number of sanctioned posts has been brought under control. Government has established a 'Staffing Pattern Reconstruction Desk' to take review of posts under all administrative departments and departments/offices

under their control. The work to take review of posts is under process and thereby efforts are being made to control revenue expenditure.

(4) During the year 2014-15, the percentage of expenditure on pension against revenue receipt was 10.51%. It is further expected to decrease upto 9.62% as per Revised Estimates of 2018-19. Also due to the implementation of Defined Contribution Pension Scheme (DCPS) by the State Government since 2005, the liability on pension expenditure will decrease in the future.

(5) The percentage of interest payment with respect of revenue receipts during the year 2014-15 was 14.49% which is expected to be 11.84% as per revised estimates of 2018-19. Percentage of interest payment with respect of revenue receipts is within the limits of fiscal indicators prescribed by the Central Government. Besides that the Central Government has been pursued to curtail the rate of interest payable on Small Savings Fund. A representation is also submitted to Fifteenth Finance Commission regarding that. A procedure of buyback is being adopted for past loans of high interest rate coupons raised through open market. All these measures will help to contain the percentage of interest payment with respect to revenue receipts within prescribed limit.

(2) Utilization of loans raised through markets and Capital receipts for creation of productive assets.

(1) Through Pradhan Mantri Krishi Sinchai Yojana a loan/assistance has been received for irrigation projects of the State under Accelerated Irrigation Benefit Programme. To complete 26 Irrigation projects under Accelerated Irrigation Benefit Programme on priority, a loan of Rs. 21,755.00 cr. under Long Term Irrigation Fund will be taken from

NABARD for State share as per the increased cost of the projects. Out of these 5 projects are completed which will create additional irrigation capacity of 1,25,000 hectares. Along with that a loan of Rs. 15,325 cr. is being raised through NABARD for 91 projects under Baliraja Krushi Sanjiavani Yojna. Out of these 91 projects, 9 projects are completed.

- (2) In Mumbai city to create facilities of international level, works of infrastructure development, increasing Metro network and construction of Trans Harbor Link connecting to New Mumbai are undertaken, which will give impetus to economy along with job creation.
- (3) To develop basic infrastructure facilities in rural areas by construction of ten thousand kilometers of roads, Rs. 30,000 cr. are being provided through Hybrid Annuity. Funds are also being provided through Mukhya Mantri Gram Sadak Yojana for upgradation and construction of new roads in rural areas.
- (4) In the Vidarbha and Marathwada Region an expenditure of Rs.1954.09 cr. for providing pending Agro Pump and electricity connections henceforth by High Voltage Application will be provided as assistance to MSEDCL through budget. Along with, for the rest of the Maharashtra, Government has given approval to raise funds of Rs. 2542.59 cr. through open market borrowings for the same reason.
- (5) Approval is granted to raise a loan of Rs.1500 cr. for irrigation, roads, jetty etc. through Rural Infrastructure Development Fund (RIDF-NABARD). Through this emphasis has been given to develop infrastructure facilities in rural areas.

FORM A-2
Fiscal Policy Strategy Statement
(See Rule 7)

A. Prospects of the State's Economy and Fiscal Policy Overview.

- (1) During 2018 due to the scarcity of rainfall 151 tehsils are declared drought prone. In these 151 tehsils 85 lakh 76 thousand hector area is affected and in addition to these 151 tehsils, government has declared 268 revenue circles as drought prone. Further, the government has also declared drought condition in five thousand four hundred forty nine villages in the State having less paise wari than 50 paise . This will create a huge tension on the State exchequer. However, taking into view the overall economy, fiscal policy of the State will be continued in the coming years.
- (2) As the revenue deficit and rate of economic development are dependent on the growth rate of revenue receipts, all round efforts are being made to increase revenue receipts. Accordingly, necessary measures are undertaken to control revenue deficit as per fiscal policy and to maintain fiscal deficit within 3% of GSDP as per the recommendations of Fourteenth Finance Commission.
- (3) Emphasis has been laid on infrastructure development in urban areas by developing Metro and other infrastructure facilities and in rural areas through Mukhya Mantri Gram Sadak Yojana and Hybrid Annuity with public and private investments.
- (4) In the social sector attention is provided to Skill Development Programme, to implement welfare schemes for farmers, backward classes, tribal and development of non-conventional energy sources.

(5) Through these measures efforts are being made to achieve growth rate by increase in revenue receipts. Thus, revenue deficit and fiscal deficit will be maintained within the stipulated limits as per the recommendations of Fourteenth Finance Commission.

(6) The debt stock of the State and the interest payable on it is successfully controlled through the Debt Management Office.

B. Fiscal Policy for the ensuing year.

(1) Tax Policy

1.1 It is proposed to revise various taxes under Motor Vehicle Department, State Excise Duty, Stamp Duty & Registration and present rates of fees/fines under various laws and rules related to all departments under non-tax revenue.

1.2 Under various policy decisions taken by Revenue Department, a good response is expected for conversion of occupational rights of Class-II to Class-I, which may generate growth of revenue in the current financial year.

1.3 In the year 2019-20, the share of non-tax revenue compared to the total revenue is 5.34%. Therefore, it is necessary to put emphasis on growth of non-tax revenue. Accordingly, it is aimed to revise rates of existing fees and fines under all departments.

1.4 Along with that emphasis has been given to mobilize resources through the recovery of tax revenue. Efforts are being made to recover pending taxes through amnesty scheme.

1.5 Water resources department has taken a decision vide Government Resolution dated 17th November, 2016 to accrue the receipts of water

charges under major, medium and minor irrigation projects with the respective corporations. This has caused decrease in the non-tax revenue. Therefore, it is necessary to take review in this case.

(2) Expenditure Policy

2.1 To link schemes of individual benefits with Aadhar in order to transfer the benefits directly to beneficiaries bank account through DBT.

2.2 If the project/scheme is not completed in time, the funds released remain unutilized in the PLA/bank account. Therefore, directions are issued from the government level to utilize the funds released from the Consolidated Fund of the State in the future.

2.3 It is being ensured to make sufficient provision through various sources for completing the ongoing projects of capital expenditure and infrastructure facilities within stipulated time to avoid increase in unnecessary expenditure due to the cost escalation.

2.4 To control the compulsory expenditure out of the revenue expenditure, the process of reviewing the Staffing Patterns under all departments is in progress.

3. Financial Assistance. :- For providing convenient transport facilities to public, subsidy is given by the State Government to State Transport Corporation for concessions offered in transport charges. Besides this, in the rural area for the upliftment of farmers, subsidy is also given to MSEDCL for the concessions offered in the use of electricity.

4. Government Borrowing, its distribution and Investments.

4.1 The Government can borrow upto 3% of GSDP

- 4.2 Percentage of total state borrowings (debt stock) should be within 25% of the GSDP. In the financial year 2018-19 (R.E), the percentage of debt stock of the state with respect to GSDP is 15.58%. To ensure compliance of this limit in the year 2019-20 a policy for maintaining financial discipline has been prepared.
- 4.3 It is necessary to maintain the percentage of interest payable on government borrowings within 20% of revenue receipts. In the financial year 2018-19 (Revised Estimates) the percentage of interest payable with revenue receipts is 11.84%. As per the Budget Estimates of 2019-20 the percentage of interest payable with revenue receipts is expected to remain at 11.19%.
- 4.4 Market loans are generally taken for 10 years duration. Since 2017-18 options like “Green Shoe”, “Reissue”, “Buyback” etc are availed for raising loans to control weighted average rate of interest, with the advice of the Reserve Bank of India.
- 4.5 Since 2016-17, the State Government has completely stopped borrowing from NSSF and off-budget debts. This policy will be applied in this year also.
- 4.6 At the end of the financial year 2018-19 total cumulative liability is Rs. 4,14,411cr. out of which market borrowing is 62%, borrowing from NSSF is 14% and borrowing from General Provident fund (deposits) is 16%.
- 4.7 The State Government with the consultation of Reserve Bank of India invests cash balance in the 14 days, 91 days and 182 days Treasury Bills. Thus proper application of cash management helps to reduce the burden of borrowings.

- (3) **Uniformity in financial assistance and grant-in-aid policy** : It is aimed to bring about uniformity in the policies of the government regarding distribution of financial assistance and grant-in-aid of the government.
- (4) **Policy regarding unspent funds** : Local self-governing institutes and public sector undertakings have considerable unspent funds of their own and government grants deposited in PLA/bank accounts. The government will ensure that the unspent funds are duly utilized for the purpose for which it was made available or be returned to the government as per the rules.
- (5) **Guarantee**: The State has to extend guarantee to various institutions for development and welfare works. Taking into considerations the limitations on providing funds through budget due to the growing revenue expenditure, government has extended guarantee to public sector undertakings, many co-operative institutions etc. for various development and welfare works. If the guarantee is invoked, the State has to pay pending loan/interest to the creditor financial institution. Possibility of invoking guarantee cannot be ruled out due to the loss making public sector undertakings, sugar factories etc. Therefore, a separate "Guarantee Redemption Fund" is established with the purpose of avoiding stress on the budget.
- (6) The expenditure on salary and establishment could be controlled through the growing use of information technology in the government services.
- (7) The government aims to create an investment friendly environment in the state through initiatives such as 'Magnetic Maharashtra' and 'Start Up' with priority to develop infrastructure and thereby strengthen the economy and increase the growth rate.

- (8) The government proposes to transfer benefits under various schemes directly into beneficiaries bank accounts through DBT (Direct Benefit Transfer) by linking with Aadhar.
- (9) In the state new Industrial Policy for employment generation, new Logistic Park Policy, Space and Defence Sector Production Policy, Industrial Hub Development Scheme and Textile industry cluster scheme are being implemented effectively.
- (10) The state aims to Provide one lakh solar pumps within next 3 years for making available irrigation facility to the farmers in day time and thus increase the area under irrigation.
- (11) For the all-round development of micro and minor undertakings, Industrial Hub Development policy has been implemented in the state. Nearly 150 industrial hub development projects have been undertaken in the state so that thousands of employments will be generated.
- (12) The government has taken many policy decision for creating sustainable environment in the state while developing infrastructure facilities. Priority has been given for growth of investment in energy sector along with infrastructure and service sectors.
- (13) The state proposes to bye-back loans of high rates coupons out of its debt stock (for eg. loans on NSSF / market loans).

D. Reasoning behind policy changes

- (1) While deciding policy regarding direct and indirect taxes consistent with mid-term fiscal policy statement efforts will made to maintain surplus of revenue by restraining unnecessary expenditure, though there is revenue deficit in the budget estimates.

- (2) Efforts will be made to increase states' own tax and non-tax revenue for maintaining fiscal deficit within 3% and percentage of debt stock within 25% of GSDP as per the targets decided by the Fourteenth Finance Commission.
- (3) The percentage of committed expenditure on salary, pension and interest with respect to revenue receipts was 62.55% in the year 2014-15. Efforts are taken to lower this expenditure upto 52.40% in the revised estimates of 2018-19. Though the expenditure on pay and pension is increased due to 7th Pay Commission, its burden will decrease in future due to the Defined Contribution Pension Scheme (DCPS).
- (4) Due to the formation of Debt Management Office, the process of Cash Management and Debt Management is going properly and to control duration of the loan, options such as 'Green Shoe', 'reissue' etc. are carried out. State continues with the consultation of Reserve Bank of India to buy-back loans of high cost debts, for eg. loans on NSSF, market loans.

E. Assessment of the Fiscal Policy.

- (1) The state has worked out a policy for giving impetus to Agro industry by increasing investment in Agriculture and Agro based businesses. To increase area under irrigation sufficient grants are provided under Pradhan Mantri Krushi Sinchai Yojana and Baliraja Krushi Sanjivani Yojana due to which a large scale increase in state's irrigation capacity is expected in the future. Accordingly, the growth in agriculture production will cause increase in employment generation and it will propel the economy.
- (2) The state government has executed MoUs in various sectors through the business friendly initiatives such as 'Make in Maharashtra', 'Magnetic Maharashtra' 'Start Up' etc. through which large scale investment and employment generation is expected. There will be increase in

DISCLOSURES

See Rule 8(1) (a)

There are no significant changes in Accounting Standards, Policies and Practices in the year 2018-2019.

Form B-1
(See Rule 8 (1) (b))
TAX REVENUES RAISED BUT NOT REALISED (PRINCIPAL TAXES) (2017-18)

Major Head	Description	Amount under dispute										Amount not under dispute			GRAND TOTAL (7+12)									
		Over 1 year but less than 2 years		2 years and above but less than 5 years		5 years and above but less than 10 years		10 years and above		TOTAL (3 to 6)		Over 1 year but less than 2 years		2 years and above but less than 5 years		5 years and above but less than 10 years		10 years and above		TOTAL (8 to 11)				
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	8	9		10	11	12	13					
1	2																							
0028	Taxes on Professions, Trades and Employment	0.85	1.27	1.74	0.65	4.51	7.55	0.13	1.12	1.18	9.98	14.49												
0040	Sales Tax/VAT including taxes on Motor Spirits and Lubricants	21336.5	11005.04	6718.94	9223.82	48284.30	6034.22	6202.73	1682.70	3192.53	17112.18	65396.48												
0040	Central Sales Tax	7054.47	3198.45	2201.95	2241.16	14696.03	1961.45	1880.53	368.79	638.97	4849.74	19545.77												
0045	Luxury Tax	6.23	0.53	5.45	0.19	12.40	10.35	0.22	0.74	1.18	12.49	24.89												
0042	Entry Tax	267.11	23.06	97.34	217.68	605.19	0.61	2.98	0.22	1.22	5.03	610.22												
0029	Land Revenue	136.78	25.59	531.58	92.79	786.74	16.34	46.77	29.09	63.04	155.24	941.98												
0030	Stamps and Registration Fees	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00												
0045	Entertainment Tax	23.73	70.7	9.72	52.06	156.21	36.95	23.61	9.53	1.75	71.84	228.05												
0853	Minor Minerals, etc.	43.93	289.55	407.77	11.51	752.76	74.01	194.96	92.02	6.22	367.21	1119.97												
0853	Major Minerals	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00												
0039	State Excise	0.00	2.503	0.3721	1.276	4.15	1.27	0.59	0.078	0.583	2.53	6.68												
0041	Taxes on Vehicles	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	32.24	14.79	50.29	68.65	165.97	165.97												
0042	Taxes on Goods and Passengers	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	998.44	0.00	998.44	998.44												
0043	Electricity Duties	0.00	0.00	0.00	605.46	605.46	0.00	0.00	3.17	0.00	3.17	608.63												
	Total	28869.60	14616.69	9974.86	12446.60	65907.75	8174.99	8370.48	3233.02	3975.32	23753.82	89661.57												

FORM B-2

[See Rule 8 (1)(b)]

ARREARS OF NON-TAX REVENUE (2017-18)

(Rs. In Crore)

Major Head	Description	Less than one year	One year and above but less than two years	Two years and above but less than five years	Five years and above	Total
1	2	3	4	5	6	7
	(A) Interest Receipts, Dividends and Profits	14.86	14.23	35.12	485.42	549.63
0049	(i) Interest Receipts	14.86	14.23	35.12	485.42	549.63
0050	(ii) Dividends and Profit	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	(B) General Services	48.96	62.57	224.35	455.86	791.74
0055	(i) Police Receipts	20.55	41.58	188.49	385.65	636.27
0056	(ii) Jail Receipts	3.96	2.46	3.71	9.82	19.95
0058	(iii) Stationary & Printing	24.43	18.50	31.90	59.95	134.78
0059	(iv) Public Works	0.02	0.03	0.25	0.44	0.74
	(C) Economic Services	437.34	377.73	546.16	1,161.07	2,522.30
0853	(i) Royalty Receipts	48.00	1.43	6.77	12.39	68.59
0404	(ii) Dairy Development	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
0406	(iii) Forestry and Wild Life	0.58	0.33	0.91	0.68	2.50
0700	(iv) Major, Medium & Minor Irrigation	385.09	369.69	521.35	1094.30	2,370.43
0701						
0702						
0425	(v) Co-operation & Marketing	3.67	6.28	17.13	53.70	80.78
	(D) Other Receipts (Social Services)	0.02	0.00	0.06	0.00	0.08
	Total	501.18	454.53	805.69	2102.35	3863.75

FORM B-3

(See Rule 8(1) (c))

Guarantees given by the Government (Rs. In crores)

Sr. No.	Name of the Department	Outstanding at the beginning of the previous year 2017-2018	Additions during the year 2017-2018		Deletions (other than invoked) in the year 2017-2018	Invoked during the year 2017-2018		Outstanding at the end of the year 2017-2018	Total guarantee entries at the end of 2017-2018	Guarantee commission or fee	
			4 a	4 b		6	7			10	11
1	Industry, Energy & Labour Department (Industry)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0		
2	* Social Justice and Special Assistance department	324.32	0.00	0.18	56.75	0.00	20.26	267.75	18		
3	Urban Development Department	195.73	19016.00	0.00	41.46	0.00	0.00	19170.27	16		
4	Industry, Energy & Labour Department (Energy)	218.37	0.00	0.00	218.24	0.00	0.00	0.13	30		
5	Water Resources Department	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0		
6	Public Works Department	1201.43	0.00	0.00	44.28	0.00	0.00	1157.15	5	1557.47	36.79
7	Tribal Development Department	32.10	0.00	0.95	8.42	0.00	0.00	24.63	1		
8	Co-operation, Marketing & Textile Department	4544.01	2060.00	326.55	1657.99	0.00	0.00	5272.57	262		
9	Water Supply & Sanitation Department	521.96	0.00	0.00	17.32	0.00	0.00	504.64	159		
10	Minority Development Department	38.08	0.00	5.00	4.41	0.00	0.00	38.67	3		
11	Planning Department	83.98	0.00	0.00	4.08	0.00	0.00	79.90	2		
12	V.J.N.T., O.B.C. & S.B.C. Welfare Dept.	145.79	0	1.45	5.23	0.00	0.00	142.01	8		
	TOTAL	7305.77	21076.00	334.13	2058.18	0.00	20.26	26657.72	504.00	1557.47	36.79

Note :- 1. Information based on the figures made available by the concerned administrative depts and information available with this department.

2. Loan received on the revolving guarantee & amount charged due to revised interest rate, are shown in the column no. 4 b

*** 3. The Guarantee of Maharashtra State Co-op.Hsg.Fin.Corp.ltd's was invoked during the year 2013-2014 Rs.9.08 cr.and during the year 2014-15 Rs.2.55 cr was discharged.The balance amount Rs.20.26 cr is yet to discharged.**

FORM B-4**[See Rule 8(1)(d)]****Statement on the Number of Employees and Salary Expenditure (2017-18)**

Category of Employees	Number of Employees	Salary Expenditure (Rs. in Crore)
1	2	3
A) Government	548126	27344.73
B) Government Aided Institutions	813147	45890.60
C) Public Sector Units	230121	11691.71
TOTAL (A+B+C)	1591394	84927.04

Note :- 1) The above information pertains to the end March figure for the previous year

2) Figures are provisional.

FORM B-5

[See Rule 8(1)(e)]

Statement of Government Expenditure

(Rs.in crore)

Object Head	Object of Expenditure	Previous Year Actuals (2017-2018)	Current Year RE (2018-19)	Ensuing Year BE (2019-20)
1	2	3	4	5
1	Salaries	27344.73	32571.99	42796.47
2	Wages	2534.15	6106.73	5252.31
3	Overtime Allowance	28.93	32.21	33.81
4	Pensionary Charges.	23853.33	27566.50	36371.78
5	Rewards	119.31	86.50	110.30
6	Telephone, Elect.& Water Charges	457.21	559.35	584.74
10	Contractual Ser	113.41	213.44	231.06
11	Domestic Travel Expenses	280.04	391.88	461.43
12	Foreign Travel Expenses	0.68	3.57	4.37
13	Office Expenses.	949.13	1562.90	3385.01
14	Rent/rates and taxes.	278.68	408.51	356.90
15	Royalty	0.00	0.00	0.00
16	Publications	24.16	32.64	33.73
17	Computer Expenses.	339.04	412.44	596.60
18	Off-Day Compensation	34.96	39.20	49.49
19	Diet Charges	1575.15	2396.08	1949.78
20	Other Administrative Expenses.	185.04	336.74	451.78
21	Supplies and Materials.	5055.95	7263.65	9140.52
22	Arms and Ammunition.	56.14	30.02	78.07
24	Petrol,Oil,Lubericants	165.90	267.12	273.84
25	Clothing and Tents.	127.57	166.96	194.80
26	Advertising and Publicity.	108.25	259.42	380.58
27	Minor Works	4092.27	4917.89	4556.17
28	Professional Services.	215.07	285.56	290.09
29	Purchase of milk etc.	153.93	820.85	176.47
30	Other contractual Service	12.14	68.23	35.35
31	Grants-in-aid(non -salary)	53195.32	86235.30	89412.80
32	Contributions (Non Salary)	2403.06	3627.90	2887.87
33	Subsidies(non-salary)	33894.34	32789.02	22136.33
34	Scholarships/Stipend.	3707.42	5788.75	6090.69
35	Capital Investment	344.43	538.85	802.94
36	Grants-in-aid (salary)	45890.60	51304.82	66894.08
41	Secret Service Expenditure.	17.81	18.21	23.21
42	Lump-sum Provision.	0.00	0.01	11033.75
43	Suspense	0.00	0.00	0.00
45	Interest	33639.50	34522.90	35805.25
50	Other Charges.	5223.99	7320.19	5937.92
51	Motor Vehicles	151.29	194.33	175.96
52	Machinery and Equipment.	616.65	1637.54	1048.30
53	Major Works.	13252.96	21544.14	21060.12
54	Investments	9126.89	12336.21	8942.54
55	Loans and Advances.	4081.18	5566.85	6007.47
56	Re-Payment of loans	17376.17	28435.55	26194.53
57	Livestock	3.80	19.86	4.87
60	Other Capital Expenditure	0.06	17.06	215.73
63	Inter-Account Transfer.	4126.61	3605.07	3721.17
64	Write-off Losses	0.00	0.00	0.00
72	Repairs & maintance	10.67	19.75	13.83
	Grand total	295167.91	382322.70	416204.81
70	Deduct Recoveries.	8399.20	9088.16	11410.61
	Net Total	286768.71	373234.54	404794.20

FORM B - 6

[See Rule 8 (1) (f)]

Components of Government Liabilities

(Rs. in crore)

No.	Category	Outstanding amount at beginning of the year		Raised during the Fiscal Year		Repayment/ Redemption during the Fiscal Year		Outstanding amount at the end of the Year		Remarks
		Previous Year Actuals (2017-18)	Current Year RE (2018-19)	Previous Year Actuals (2017-18)	Current Year RE (2018-19)	Previous Year Actuals (2017-18)	Current Year RE (2018-19)	Previous Year Actuals (2017-18)	Current Year RE (2018-19)	
{1}	{2}	{3}	{4}	{5}	{6}	{7}	{8}	{9}	{10}	{11}
1	Loans from Centre	7885.84	7105.07	167.82	872.61	948.59	1242.07	7105.07	6735.61	
2	Special Securities issued to the NSSF	70621.22	65444.99	0.00	0.00	5176.23	5309.47	65444.99	60135.52	
3	Borrowing from Financial Institution/Banks	6467.69	8241.32	2911.27	5190.38	1137.64	1121.14	8241.32	12310.56	
4	Market Borrowing	216862.87	253339.57	44996.42	25000.00	8519.70	17762.88	253339.57	260576.69	
5	Ways and Means/ OD from RBI	0.00	0.00	1594.00	2999.99	1594.00	2999.99	0.00	0.00	
6	Provident Funds, etc	24645.31	25191.95	4784.20	5169.85	4237.56	4212.56	25191.95	26149.24	
7	Reserve Deposits	38285.37	43047.32	13120.80	15473.93	8358.85	10067.98	43047.32	48453.27	
8	Off - Budget Borrowings	50.50	50.50	0.00	0.00	0.00	0.00	50.50	50.50	
9	Other Liabilities	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	
	Total	364818.80	402420.72	67574.51	54706.76	29972.57	42716.09	402420.72	414411.39	

FORM B-7

[See Rule 8 (1) (g)]

Miscellaneous Liabilities Outstanding**(Rs. In crore)**

Name of Department	Outstanding Amount at the end of year 2017-18
1	2
A: Major works, contracts and supplies	5900.23
B: Arrears of grants payable to various institutions including Panchayat Raj)	0.08

Only Major Works and Contracts above Rs.one crore each

Form B - 8

[See Rule 8 (1) (h)]

Quality of Investments Based on Outcomes (Expenditure)

Sr. No.	Sector	Indicator	Description of Units	Total amount spent in year 2017-18 (Rs. in lakhs)	Total Units in year 2017-18	Amount Per Unit in year 2017-18	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1		Amount spent per unit of Roads					
		Asphalting : New Construction		94735.53	2532.69 Lane Kms	Rs. 37.41 Lakhs/ Lane kilometers	
	Roads	Asphalting: Black Topping only	Rs (Lakhs) / Lane kilometers	224421.55	6266.13 Lane Kms	Rs. 35.82 Lakhs/ Lane kilometers	
2		Water-bound macadam		34810.83	1011.95 Lane Kms	Rs. 34.40 Lakhs/ Lane kilometers	
3		Cement concrete		19844.17	106.67 Lane Kms	Rs. 186.03 Lakhs/ Lane kilometers	
4	Buildings	Amount spent per unit new building area made usable	Rs / Sq .mt	10002.04	46477.88 sq.mt	21520.00 Rs. Per Sq.mt.	
5		Amount spent per unit of additional water storage created	Rs (Lakhs) / million meter cube	487643.65	749.322 Mm3	651 Lakhs / Mm3	Additional water storage created in million metre cube
6	Irrigation	Amount spent per unit increase in command area	Rs (Lakhs) / hectares	823894.51	87754 hectares	9.00 Lakhs / hectares	Command area increased in hectares
				90376.00	3388 watersheds	Rs.26.68 Lakhs/watershed	
7	Watersheds	Amount spent per unit on watersheds completed	Rs / watershed completed				
				773774.00	12247 watersheds	Rs.63.16 Lakhs/watershed	
8		Amount spent per unit on watersheds in progress	Rs./ watersheds work in progress				
9		Power Generated	Rs / unit Generated	2127181.00	49222 Mill. Units	4.32/unit	
10		Power Purchased	Rs / unit Purchased	5383082.52	126925.8438 Mill. Units	4.2/unit	
11	Power	Power Billed	Rs / unit Billed	8086226.00	150532.6 Mill. Units	5.37/unit	
12		Percentage collection	% collected of that billed	5980078.00	101310.6 Lakhs (Billed)	90.02%	

Form B - 9

[See Rule 8(1) (i)]

**Quality of investments based on outcomes (Revenue)
(Revenue collection from select sections)**

Sr.No.	Sector	Indicator Revenue Collected	Description of Units	Total Amount Collected In Year (2017-18) (Rs.in crores)	Unit In Year 2017-18	Revenue Collected Per Unit In Year 2017-18	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Forestry	From forest area	Revenue collected per hectares of forest area	40.60	6172400 hec	Rs.66/-per Hectare	
2	Sales Tax	From Sales Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	104596.63	GSDP at current prices (Rs.in crores)	4.34 % of GSDP	
3	Professional Tax	From Professional Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	2117.17		0.09% of GSDP	
4	Tax on Goods and passenger	From Tax on Goods and passenger	100 x revenue collected as a % of GSDP	839.04		0.03 % of GSDP	
5	Electricity Duty	From Electricity Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	8175.36		0.34 % of GSDP	
6	Excise Duty	From Excise Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	13449.65		0.56 % of GSDP	
7	Stamps and Registration	From Stamps and Registration	100 x revenue collected as a % of GSDP	26441.82		1.10 % of GSDP	
8	Taxes on vehicles	i) From Light weight motor vehicles	100 x revenue collected as a % of GSDP	2437.33		0.10 % of GSDP	
9		(ii) From Heavy weight motor vehicles		6160.66		0.26 % of GSDP	

Note : GSDP for 2017-18 at current prices is Rs.24,11,600 crores based on estimated figures received from Directorate of Economics & Statistics.

Form B - 10
[See Rule 8(1) (i)]
Revenue Foregone

(Rs.in crore)

Sr.No	Department	Name of the Scheme	Total Amount of Revenue Foregone in (2017-18) Financial year	Remarks
1	2	3	4	5
1	revenue & forest (Revenue)Department	Entertainment Tax	0	
		revenue tax rebate	64.49	tax exemption
		Minor Minerals	45.58	tax exemption
		Agriculture tax (land Revenue)(General land revenue, non agriculture tax, zila parishad tax, gram panchayat tax)	1.12	Land Revenue exemption
		Total	111.19	
2	Industry, Energy & Labour(Energy) Department	Maharashtra Electricity Duty Act, 1958	1075.68	Electricity Duty exemption/ adjustment towards refunds
		Total	1075.68	
3	Home (Transport) Department	Waiver of interest on the bare tax amt paid under section 8(A)(4) of Mumbai Motor vehicle Tax Act 1958	0.0339	interest exemption
		Forgone Tax & Interest due to non-use of Motor vehicle cases under section 3(3) of Mumbai Motor Vehicle Tax Act 1958	0.3270	Tax & Interest exemption
		Total	0.3609	
4	revenue & forest (Stamp duty & Registration) Department	Tourism policy	3.3042	Stamp duty exemption
		Special Township sector	48.4619	Stamp duty exemption
		Slum deveelopment	4.1579	Stamp duty exemption
		Educational sector	1.5842	Stamp duty exemption
		Agriculture credit policy	0.4231	Stamp duty exemption
		Housing policy	8.5765	Stamp duty exemption
		Co-operative sector	2.5867	Stamp duty exemption
		Industry policy	43.1637	Stamp duty exemption
		IT park/ Biotechnology sector	30.9253	Stamp duty exemption
		Local body	31.8546	Stamp duty exemption
		Special Economic Zone	0	Stamp duty exemption
		Social welfare policy	0.4799	Stamp duty exemption
		Other miscellaneous policies	1.2029	Stamp duty exemption
		Samruddhi Mahamarg	169.8249	Stamp duty exemption
		Total	346.5458	
Total (1+2+3+4)			1533.78	

